

»54. Srečanje mladih raziskovalcev Slovenije 2020«

**VSEBNOST TEŽKIH KOVIN V ZEMLJI IN RASTLINAH NA
POPLAVNEM OBMOČJU DRAVE V OKOLICI DUPELEKA**

Raziskovalno področje:

EKOLOGIJA Z VARSTVOM OKOLJA

Raziskovalna naloga

Avtorici: Helena Godina in Barbara Simonič

Mentorici: Pija Rep, Katja Holnthaner Zorec

Šola: II. gimnazija Maribor

Maribor, 2020

KAZALO VSEBINE

POVZETEK.....	5
ZAHVALA	6
1 UVOD	8
1.1 Namen naloge	9
1.1 Raziskovalno vprašanje	9
1.2 Hipoteze in njihova razlaga	9
1.3 Metode dela	10
2 PREGLED LITERATURE.....	11
2.1 Težke kovine	11
2.2 Težke kovine v svetu in v sloveniji.....	11
2.3 Onesnaženost reke drave	12
2.4 Pregled dosedanjih raziskav	13
2.5 ICP-MS metoda.....	14
2.6 Poplavno območje reke drave	15
2.7 Vpliv težkih kovin na rastline	16
2.8 Vpliv težkih kovin na zdravje.....	16
2.9 Mejne in kritične imisijske vrednosti težkih kovin v tleh	18
3 PRAKTIČNI DEL	19
3.1 materiali in kemikalije.....	20
3.2 varnost pri delu.....	20
3.3 Aparature	20
3.4 Lokacije odvzema vzorcev zemlje in rastlin	21
3.5 Izbira rastlin za vzorčenje.....	23
3.6 Priprava vzorcev.....	24
4 REZULTATI.....	28
4.1 Rezultati – zemlja	28
4.1.1 Rezultati lokacija 1 - gozd:.....	28
4.1.2 Rezultati lokacija 2 - hrib:	31
4.1.3 Rezultati Lokacija 3 - cesta:.....	34
4.2 Rezultati – rastline	37
4.2.1 Navadni regrat (<i>Taraxacum officinale</i>).....	37
4.2.2 Širokolistni trpotec (<i>Plantago lanceolata</i>).....	39
4.2.3 Navadna robida (<i>Rubus fruticosus</i>).....	40

4.2.4	Žlezava nedotika (<i>Impatiens glandulifera</i>).....	41
4.2.5	Japonski dresnik (<i>Fallopia japonica</i>).....	42
5	RAZPRAVA	44
5.1	Zemlja	44
5.1.1	Lokacija 1 (gozd).....	44
5.1.2	Lokacija 2 (hrib)	44
5.1.3	Lokacija 3 (cesta).....	45
5.1.4	Ovrednotenje hipotez zemlja	45
5.2	Rastline	46
5.2.1	Rastline - lokacija 3	46
5.2.2	Navadna robida.....	47
5.2.3	Žlezava nedotika in japonski dresnik.....	48
5.2.4	Ovrednotenje hipotez rastlin	49
5.3	Ovrednotenje naloge	49
6	ZAKLJUČKI	52
7	DRUŽBENA ODGOVORNOST	54
8	BIBLIOGRAFIJA	55

Kazalo tabel:

Tabela 1:	Mejne in kritične imisijske vrednosti težkih kovin v tleh (Uradni list RS, 1996)	18
Tabela 2:	grafični prikaz vsebnosti posameznih merjenih težkih kovin vzorcev zemlje (lokacija 1 – gozd) v odvisnosti od oddaljenosti od struge drave v mg/kg.....	29
Tabela 3:	prikaz vsebnosti posameznih merjenih težkih kovin vzorcev zemlje (lokacija 1 – gozd) v odvisnosti od oddaljenosti od struge drave v mg/kg	30
Tabela 4:	grafični prikaz vsebnosti posameznih merjenih težkih kovin vzorcev zemlje (lokacija 2 – hrib) v odvisnosti od oddaljenosti od struge drave v mg/kg	31
Tabela 5:	prikaz vsebnosti posameznih merjenih težkih kovin vzorcev zemlje (lokacija 2 – hrib) v odvisnosti od oddaljenosti od struge drave v mg/kg.....	33
Tabela 6:	grafični prikaz vsebnosti posameznih merjenih težkih kovin vzorcev zemlje (lokacija 3 – cesta) v odvisnosti od oddaljenosti od struge drave v mg/kg	34
Tabela 7:	prikaz vsebnosti posameznih merjenih težkih kovin vzorcev zemlje (lokacija 3 – cesta) v odvisnosti od oddaljenosti od struge drave v mg/kg	35
Tabela 8:	Vsebnost težkih kovin v mg/kg v kontrolni zemlji	37
Tabela 9:	prikaz vsebnosti posameznih merjenih težkih kovin vzorcev regrata (lokacija 3 –cesta) v odvisnosti od oddaljenosti od struge drave v mg/kg	38

Tabela 10: prikaz vsebnosti posameznih merjenih težkih kovin vzorcev širokolistnega trpotca (lokacija 3 –cesta) v odvisnosti od oddaljenosti od struge drave v mg/kg.....	39
Tabela 11: : prikaz vsebnosti posameznih merjenih težkih kovin vzorcev NAVADNE ROBIDE (lokacija 2 – HRIB) v odvisnosti od oddaljenosti od struge drave v mg/kg	40
Tabela 12: prikaz vsebnosti posameznih merjenih težkih kovin v mg/kg v vzorcih žlezave nedotike tik ob strugi na lokaciji 1 in v nekontaminiranih vzorcih	42
Tabela 13: prikaz vsebnosti posameznih merjenih težkih kovin v mg/kg v vzorcih japonskega dresnika tik ob strugi na lokaciji 1 in v nekontaminiranih vzorcih	43

Kazalo slik:

Slika 1: Izpusti težkih kovin po porečjih glede na posamezne industrijske panoge (ARSO, 2019).....	13
Slika 2: Prikaz osnovnih komponent inštrumenta ICP-MS (Gilstrap, 2009).....	14
Slika 3: Poplavno območje drave na območju dupleka pred in po izgradnji nasipov (Vodnogospodarski biro Maribor, 2016).....	15
Slika 4: Tehnica mettler toledo ax205 (Osebni arhiv).....	20
Slika 5: Lokacije 1,2 in 3 (googlemaps, 2019).....	21
Slika 6: Lokacija 1 - gozd (googlemaps, 2019)	22
Slika 7: Lokacija 2 - hrib (googlemaps, 2019)	22
Slika 8: Lokacija 3 - cesta (googlemaps, 2019).....	23
Slika 9: Nameščeni koluti v mikrovalovnem sistemu (Osebni arhiv).....	25
Slika 10: Graf poteka programa segrevanja (Osebni arhiv).....	25
Slika 11: Priprava vzorcev za vnos v icp-ms (Osebni arhiv).....	26
Slika 12: Naprava ICP-MS (Osebni arhiv).....	26
Slika 13: Avtomatski vzorčevalnik (autosampler) (Osebni arhiv).....	27

Kazalo shem:

SHEMA 1: priprava vzorcev zemlje za meritev ICP-MS.....	19
SHEMA 2: priprava vzorcev rastlin za meritev ICP-MS.....	19

Kazalo grafov:

Graf 1: prikaz vsebnosti merjenih težkih kovin v vzorcih zemlje (lokacija 1 – gozd) v odvisnosti od oddaljenosti od struge drave v odstotkih glede na mejno vrednost vsebnosti težkih kovin	28
Graf 2: prikaz vsebnosti merjenih težkih kovin v vzorcih zemlje (lokacija 2 – hrib) v odvisnosti od oddaljenosti od struge drave v odstotkih glede na mejno vrednost vsebnosti težkih kovin	31
Graf 3: prikaz vsebnosti merjenih težkih kovin v vzorcih zemlje (lokacija 3 – cesta) v odvisnosti od oddaljenosti od struge drave v odstotkih glede na mejno vrednost vsebnosti težkih kovin	34
Graf 4: prikaz vsebnosti merjenih težkih kovin regrata (lokacija 3 – cesta) v odvisnosti od oddaljenosti od struge drave v odstotkih glede na vsebnosti težkih kovin v kontrolnem vzorcu	37
Graf 5: prikaz vsebnosti merjenih težkih kovin širokolistnega trpotca (lokacija 3 – cesta) v odvisnosti od oddaljenosti od struge drave v odstotkih glede na vsebnosti težkih kovin v kontrolnem vzorcu	39
Graf 6: Vsebnost težkih kovin v mg/kg v vzorcih žlezave nedotike ob strugi reke Drave na Lokaciji 1 in v nekontaminiranih vzorcih	41
Graf 7: Vsebnost težkih kovin v mg/kg v vzorcih japonskega dresnika ob strugi reke Drave na Lokaciji 1 in v nekontaminiranih vzorcih	42

POVZETEK

V tej raziskavi smo poskušali ugotoviti, kolikšna je vsebnost težkih kovin v zemlji in rastlinah, ki rastejo na tem območju in kako se z oddaljenostjo od reke Drave na njenem poplavnem območju spreminja njihova vsebnost. Vzorce smo odvzeli na območju Dupleka, saj je Duplek eno izmed velikokrat poplavljenih območij. Po pripravi vzorcev v laboratoriju in meritvah z metodo ICP-MS smo, kot pričakovano, ugotovili, da pri vzorcih tal pri vseh lokacijah v točkah, ki so tik ob strugi Drave, vsebnost težkih kovin presega mejno vrednost¹. Ko to primerjamo z najbolj oddaljeno točko pri vsaki lokaciji, ugotovimo, da vsebnost merjenih težkih kovin pade pod mejno vrednost. Če pa primerjamo točke le na eni lokaciji, pa iz točke v točko vsebnost merjenih težkih kovin ne pada konstantno. Tudi pri vzorcih rastlin so ob strugi vsebnosti kovin povečane, potem pa padejo pod kontrolno vrednost².

---

¹ Mejna imisijska vrednost, določena z Uradnim listom RS (1996), pove vsebnost določene nevarne snovi v tleh in pomeni obremenitev tal, ki zagotavlja življenjske razmere za rastline in živali. Do mejne vrednosti se ne poslabšuje kakovost podzemne vode in rodovitnost tal. Pod to vrednostjo pa so vplivi na zdravje ljudi ali okolje še sprejemljivi (Uradni list RS, 1996).

² Kontrolna vrednost je vsebnost težkih kovin v kontrolnem vzorcu rastline, zrasle na nekontaminiranem območju.

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujema mentoricama za strokovno vodenje in vso pomoč, ki sta nama jo nudili ob izdelavi raziskovalne naloge in ob pridobivanju vzorcev ter ustrezne literature. Zahvaljujema se za vso podporo, nasvete in čas, ki sta jih nama namenili. Izdelava raziskovalne naloge nama je prinesla mnoga nova znanja in izkušnje, za katere sva še posebej hvaležni.

1 UVOD

Povišana vsebnost težkih kovin v našem okolju je škodljiva, tako za zdravje ljudi, kot za živali in rastline. Z nalaganjem težkih kovin v človeškem telesu se lahko med drugim pojavijo poškodbe živčnega sistema, prebavnega trakta, srčno-žilnega sistema in reprodukcijskih organov (Sharma, Singh, & Siddiqi, 2014). Tudi pri živalih prevelika vsebnost težkih kovin povzroča bolezni. Težke kovine se v rastlinah in živalih nabirajo z bioakumulacijo. Bioakumulacija je kopičenje koncentracije nevarne snovi v rastlinah ali živalih, ki se z višino mesta v prehranjevalni verigi večja (Wang, 2016). Proces zajema kopičenje snovi, ki preidejo v organizem preko prehranjevanja, vdihavanja, kožnega stika in drugih poti (Kovačević & Selan, 2015).

Rastline za normalno rast in razvoj nujno potrebujejo kovine, kot so na primer železo, baker, cink, mangan in kobalt, saj delujejo kot aktivatorji encimov, ki delujejo pri fotosintezi, respiraciji in asimilaciji dušika (Gill, 2016). Rastline pri absorpciji hranil iz tal niso selektivne, zato poleg esencialnih sprejmejo tudi druge kovine. Odsotnost esencialnih kemijskih elementov lahko povzroči motnje v razvoju in rasti, če pa so prisotne tako esencialne kot neesencialne v prevelikih količinah, so za rastline toksične (Rojec, 2016). Kovine, kot so svinec, kadmij in živo srebro, pa pri rastlinah nimajo pomembne biološke vloge. Povišane koncentracije neesencialnih kovin ovirajo delovanje biološko pomembnih molekul, kar lahko povzroči odmrtnje rastline. Povišana koncentracija teh kovin se po navadi pojavlja na območjih nahajališč rudnin kot posledica rudarjenja in na območjih s kovinami povezanih industrijskih dejavnosti (Mikuš, 2009). Težke kovine z izpiranjem v vodo preidejo v vodna telesa, reke in morja, kjer je problematično njihovo dolgotrajno kopičenje v sedimentih (ARSO, 2019).

Pomembno je, da so področja, kjer pridelujemo kulturne rastline, ekološko neoporečna in je vsebnost težkih kovin pod dovoljenimi mejnimi vrednostmi. Eno od problematičnih območij je okolica struge reke Drave na delih, kjer poplavlja. Sediment Drave je namreč zaradi odvajanja industrijskih odpadnih vod neposredno v vodotoke, kakor tudi posredno preko kanalizacijskih sistemov brez čistilnih naprav (ARSO, 2019), onesnažen s številnimi težkimi kovinami, ki jih reka ob poplavax razširja tudi po širši okolici struge, ne le ob njej.

Težke kovine, raztopljene v vodnih telesih, se usedejo na rečno dno in se tako naberejo v sedimentu. Kljub temu da je dotok težkih kovin močno zmanjšan, se v sedimentu še vedno poznajo povišane koncentracije zaradi vplivov preteklih onesnaževalcev (Bole, 2009).

1.1 NAMEN NALOGE

Pregled osnovne literature je pokazal, da reka Drava vsebuje težke kovine, kot so cink, nikelj, krom, svinec, živo srebro in kadmij (ARSO, 2013). Zaradi tega smo se odločili, da preverimo, kolikšna vsebnost težkih kovin je v zemlji in v izbranih rastlinskih vrstah, ki so pogoste na območju, kjer smo vzorčili, torej na poplavnem območju Drave v okolici Dupleka, saj je Duplek eno izmed velikokrat poplavljenih območij. Zanimalo nas je tudi, kako se vsebnost težkih kovin spreminja z oddaljenostjo od struge Drave. Na tem območju so tudi kmetijske površine in naselja, zato je vedenje o povišani koncentraciji pomembno za tamkajšnje prebivalce in obdelovalce zemlje.

1.1 RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

V tej raziskavi bomo poskušali odgovoriti na vprašanji:

1. Kolikšna je vsebnost arzena, kadmija, bakra, svinca in cinka v določenih rastlinskih vrstah - navadni regrat (*Taraxacum officinale*), navadna robida (*Rubus fruticosus*), širokolistni trpotec (*Plantago major*), žlezava nedotika (*Impatiens glandulifera*), japonski dresnik (*Fallopia japonica*) in v vzorcih zemlje na izbranih lokacijah poplavnega območja Dupleka in okolice?
2. Kako oddaljenost od stare struge reke Drave na območju Dupleka vpliva na kontaminiranost vzorcev zemlje in rastlin s težkimi kovinami?

1.2 HIPOTEZE IN NJIHOVA RAZLAGA

Hipoteza 1: V poplavnem območju reke Drave je vsebnost težkih kovin (As, Cd, Cu, Zn, Pb) v zemlji in izbranih rastlinskih vrstah tik ob strugi Drave povišana nad mejno vrednost³.

Povišano vsebnost težkih kovin na poplavnem območju Drave pričakujemo zaradi podatkov o onesnaženosti reke Drave in podatkov o poplavih, ki so se na tem območju pripetile v zadnjih dvajsetih letih (Vodnogospodarski biro Maribor, 2016).

Hipoteza 2: Vsebnost težkih kovin v zemlji in rastlinah se z oddaljenostjo od struge reke Drave zmanjšuje.

Predpostavljamo, da Drava poplavlja vsakič z drugačno razsežnostjo. Večkrat kot je neko območje poplavljeno, več težkih kovin se tam odloži. Ker v neposredni bližini Drave reka večkrat prestopi bregove,

---

³ Mejne vrednosti so za merjene težke kovine navedene pod točko 2.9.

predpostavljamo, da je v ožjem pasu ob reki teh kovin največ, z oddaljenostjo pa so območja manjkrajt poplavljenaja, zato je tudi nanosov težkih kovin manj.

Hipoteza 3: Z oddaljenostjo vzorcev od struge Drave se bodo koncentracije težkih kovin v vzorcih zemlje in izbranih rastlinskih vrstah spustile pod mejno vrednost nevarne snovi.

Ker sklepamo, da se vpliv Drave in posledično količina težkih kovin v zemlji in rastlinah zmanjšuje, sklepamo, da se bo vsebnost tudi spustila pod mejno vrednost.

1.3 METODE DELA

V nalogi bodo uporabljene naslednje metode dela, ki so podrobneje opisane pod točko 2.3.2 - Metoda ICP-MS in 3 - Praktični del.

Vzorci zemlje:

- 1) Vzorčenje zemlje na izbranih lokacijah.
- 2) Sušenje vzorcev v sušilniku 48h na 90°C, sejanje skozi plastično sito, tehtanje vzorcev, priprava vzorcev za razklop.
- 3) Kislinski razklop in meritev kovin z uporabo ICP-MS spektrometrije.

Vzorci rastlin:

- 1) Nabiranje vzorcev rastlin na izbranih lokacijah.
- 2) Sušenje vzorcev, drobljenje s terilnico, tehtanje vzorcev, priprava vzorcev za razklop.
- 3) Kislinski razklop in meritev kovin z uporabo ICP-MS spektrometrije.

2 PREGLED LITERATURE

2.1 TEŽKE KOVINE

Med težke kovine uvrščamo kemijske elemente, ki imajo relativno visoko gostoto in so toksične že v majhnih koncentracijah. To so na primer živo srebro, kadmij, arzen, krom, svinec. Težke kovine so v naravi vsebovane v zemeljski skorji. V majhnih količinah vstopijo v telo s hrano, pijačo in z zrakom. V sledovih so nekatere težke kovine (Cu, Se, Zn) esencialne za človeški metabolizem, v velikih količinah pa lahko vodijo k zastrupitvi. Zastrupitev s težkimi kovinami je lahko posledica pitja onesnažene pitne vode, visoke vsebnosti težkih kovin v zraku blizu virov emisij, ali vnos preko prehranjevalne verige (Lenntech, 2020).

Težke kovine so nevarne, ker se bioakumulirajo. Bioakumulacija pomeni večanje vsebnosti kemikalije v biološkem organizmu s časom. Spojine se akumulirajo v živih organizmih kadarkoli se v organizmih nabirajo hitreje kot se razgradijo ali izločijo (Lenntech, 2020).

Vir odvečnih težkih kovin v zemlji so nepravilno shranjevanje industrijskih odpadkov, uporaba pesticidov in gnojil, atmosfersko nanašanje in namakanje z odplakami. V atmosferi pa so glavni viri težkih kovin plin in prah, proizveden z metalurgijo in proizvodnjo gradbenih materialov (Chao & LiQin, 2014).

2.2 TEŽKE KOVINE V SVETU IN V SLOVENIJI

V Sloveniji so izpusti svinca leta 2015 znašali 7,8 t, kar je 99% manj kot v letu 1990, najbolj zaradi vpeljave neosvinčenega bencina. Največji upad so zabeležili leta 1995, ko je začela veljati Direktiva o kakovosti motornega bencina in dizelskega goriva v zvezi z vsebnostjo žvepla, svinca in benzena. Glavni viri izpustov svinca so 2015 bili cestni promet, industrijski procesi in raba topil (ARSO, 2015).

Izpusti svinca so se v EU v letih 1990-2015 zmanjšali za 92 %. Največji upad je v tem obdobju zabeležila Latvija, izpusti so se v tem obdobju povečali le na Malti. Leta 2015 je najvišje izpuste svinca v EU beležila Poljska, najmanj pa Luksemburg. Grčija ni poročala o izpustih svinca (ARSO, 2015).

V letih 1990-2015 so se izpusti kadmija zmanjšali za 55% zaradi uporabe boljših tehnologij pri čiščenju odpadnih voda in zaradi zaprtja starejših in neekonomičnih industrijskih objektov. V EU so se izpusti v letih 1990-2015 zmanjšali za 67%, največje izpuste kadmija v letu 2015 je imela Poljska, najmanj pa Malte, ki je dosegla največje zmanjšanje. Največji porast pa je imela Litva (ARSO, 2015). Glavni

antropogeni viri kadmija so fosfatna gnojila in blato iz čistilnih naprav. Naravno se nahaja v zemeljski skorji (IVZ, 2013).

Antropogeni vir cinka v tleh so motorna olja, avtomobilske gume in protikorozijska zaščita vozil, viri kadmija pa dizelsko gorivo, obraba gum in zavornih oblog (Markelc, 2008).

Vir arzena je v naravi lahko antropogen ali naravno prisoten. V naravi je prisoten v zemeljski skorji, pojavlja se kot sestavni del več kot dvestotih mineralov. Arzen je v vodi naravno prisoten kot posledica geološke prisotnosti v zemeljski skorji. Antropogeni vir arzena pa je skoraj vedno rudarjenje ali z rudarjenjem povezane dejavnosti. Ker se minerali, ki vsebujejo zlato in arzen, večinoma nahajajo skupaj, povzroča sproščanje arzena rudarjenje zlata. Arzen se uporablja tudi v pesticidih. (Garelick, 2008)

Baker se naravno pojavlja v okolju, antropogeni viri pa so fosfatna gnojila, produkcija lesa in kovin. V rekah se odlaga zaradi odplak, kontaminiranih z bakrom (Lenntech, 2019).

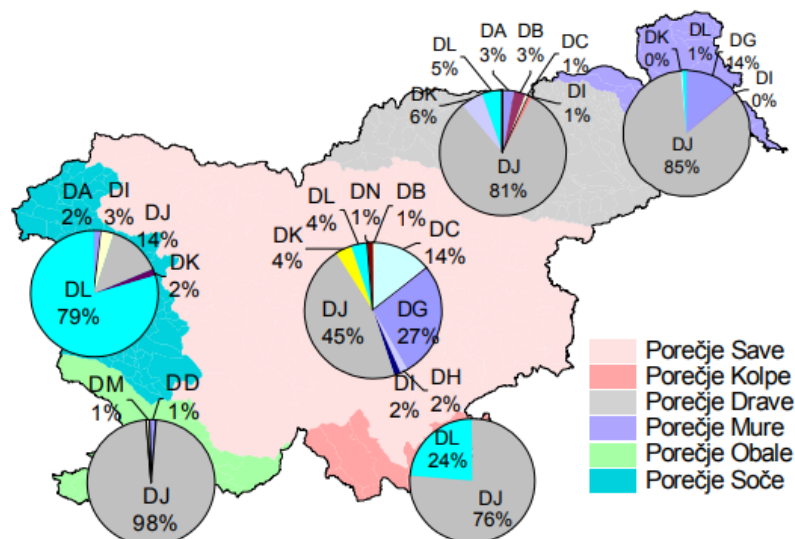
V svetu pa ima najmanjšo onesnaženost kmetijskih površin s težkimi kovinami Južna Koreja, najbolj onesnaženo pa je območje Kitajske in Malezije (Chao & LiQin, 2014).

2.3 ONESNAŽENOST REKE DRAVE

Težke kovine lahko vstopijo v vodne objekte z industrijskimi ali potrošniškimi odpadki, ali zaradi kislega dežja, ki razgrajuje zemljo in s tem sprosti težke kovine v potoke, reke, jezera ali v podtalnico (Lenntech, 2020). Reko Dravo s težkimi kovinami onesnažujejo predvsem industrijske odplake. V največji meri so to proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov, sledijo obrati za proizvodnjo kemikalij in kemičnih izdelkov, umetnih vlaken, usnja, obutve in usnjenih izdelkov. Količina odpadnih kovin je leta 2000 v Dravskem porečju znašala okrog 1,5 tone. Od tega gre na račun kovinske industrije 81% (DJ), proizvodnja strojev in naprav 6% (DK), proizvodnja električne in optične opreme 5% (DL), proizvodnja hrane, pijač in krmil

(DA) in tekstilij (DB) 3% ter proizvodnja usnja, obutve in usnjenih izdelkov (DC) ter drugih nekovinskih mineralnih izdelkov (DI) 1% (ARSO, 2019).

SLIKA 1: IZPUSTI TEŽKIH KOVIN PO POREČJIH GLEDE NA POSAMEZNE INDUSTRIJSKE PANOGE (ARSO, 2019)

2.4 PREGLED DOSEDANJIH RAZISKAV

Na območju Drave v Zgornjem Dupleku še ni bila opravljena raziskava o vsebnosti težkih kovin v sedimentu struge ter v zemlji in rastlinah poplavnega območja. Raziskava pa je bila za sediment same reke opravljena tik ob strugi na enem izmed pritokov Drave, in sicer na Meži. Ugotovili so, da se v primerjavi z območjem pred izlivom Meže v Dravo na območju izliva vsebnost težkih kovin, ki smo jih opazovali tudi mi (Cd, Cu, Pb, Zn, As), poveča (Fux & Gosar, 2007).

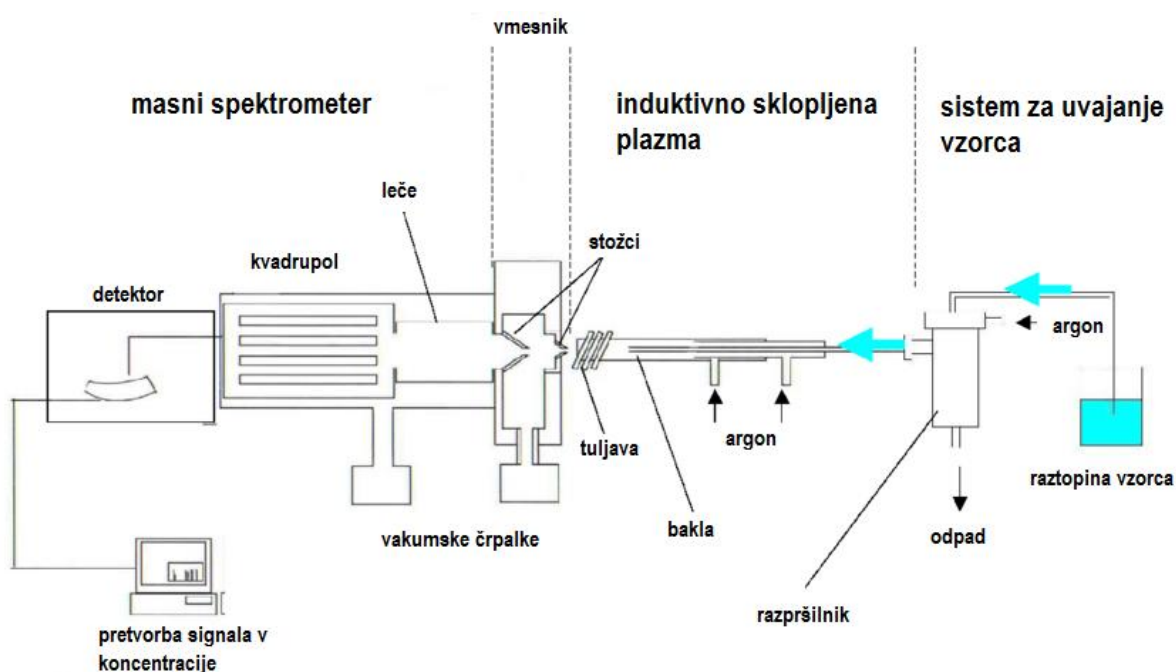
- Arzen (As) – v sedimentu Drave so našli več As kot v sedimentu Meže. Vsebnost As je v vzorcih sedimenta Drave presegala zakonsko določeno mejno vrednost (27 mg/kg v prvem vzorcu in 23 mg/kg v drugem)
- Svinec (Pb) – primerjali so vzorce reke Drave pred izlivom Meže in za njim. Opazili so, da je vsebnost svinca v vzorcu za izlivom Meže povišana glede na vzorec, odvzet pred izlivom Meže (v prvem vzorcu z 81 na 221 mg/kg, v drugem pa z 76 na 111 mg/kg), torej je povišana vsebnost svinca v drugem vzorcu lahko posledica izliva reke Meže, ki vsebuje težke kovine zaradi rudarjenja v rudniku svinca
- Cink (Zn) – vsebnost cinka se je po izlivu Meže tudi opazno povečala (v prvem vzorcu z 554 na 1568 mg/kg, v drugem z 604 na 1056 mg/kg)

- Kadmij (Cd) - v sedimentu Drave se vsebnost Cd po pritoku Meže tudi nekoliko poveča
  - Baker (Cu) – v vzorcih sedimenta niso opazili bistvenih razlik v vsebnosti bakra pred in po izlivu Meže v Dravo
- (Fux & Gosar, 2007)

2.5 ICP-MS METODA

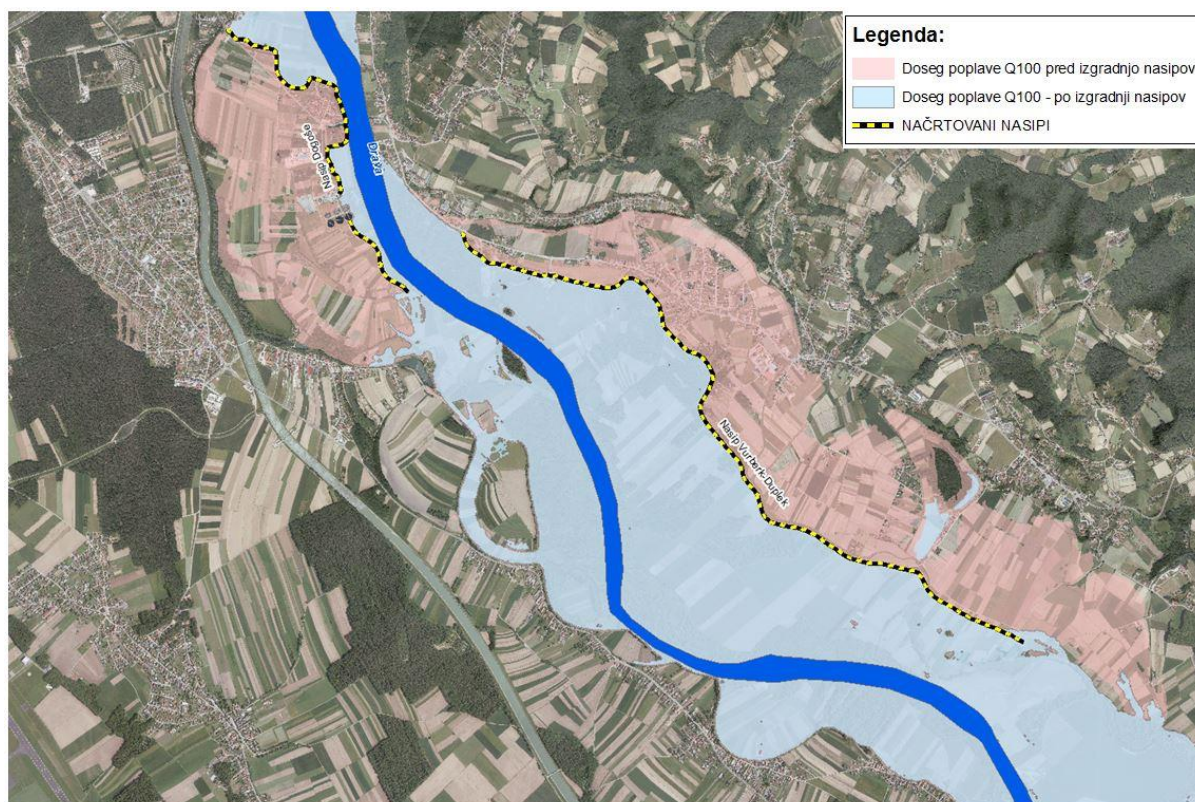
Masna spektrometrija se uporablja za določanje neznanih kemijskih spojin na podlagi lastnosti ionov. Ioni se v plinski fazi ločijo glede na razmerje masa/naboj iona (Petek, 2014). Pri metodi ICP-MS gre za kombinacijo induktivno sklopljene plazme in masne spektrometrije. To je analizna metoda, ki jo uporabljamo za določitev različnih elementov v vzorcih. Vzorce uvajamo v plazmo argona v obliki aerosola. Plazma (6000 - 10000 K) aerosol osuši, disociira molekule, iz komponent odstrani elektron ter tako ustvari ion z enojnim nabojem. Ioni so nato preko sistema stožcev in leč usmerjeni v masni spektrometer, kjer se ločijo glede na razmerje masa/naboj. Po izstopu iz masnega spektrometra trčijo v elektronsko pomnoževalko, ki služi kot detektor. S pomočjo programske opreme primerjamo intenziteto pulza vzorca z intenzitetami standardnih raztopin v umeritveni krivulji. Tako se določi koncentracija elementa (PerkinElmer, Inc., 2011).

SLIKA 2: PRIKAZ OSNOVNIH KOMPONENT INSTRUMENTA ICP-MS (GILSTRAP, 2009)

2.6 POPLAVNO OBMOČJE REKE DRAVE

Vzorci zemlje in rastlin so bili odvzeti na poplavnem območju Drave pri Dupleku, kjer reka Drava poplavlja vsako leto. Pogosto prekorači pretoke s 5 do 10 – letno povratno dobo. Pretok s povratno dobo 10 let pomeni oceno količine pretoka vode, ki se statistično pojavi vsakih 10 let. To pomeni, da lahko pričakujemo, da se bo dogodek ponovil desetkrat na sto let, kar pa ne pomeni, da bo dogodek točno na deset let (ARSO, 2013). Takšni pretoki za območje Dupleka pomenijo večjo poplavljenost. Večje poplave v takšni razsežnosti so se v Dupleku zgodile v letih 1965 (UJMA, 2013), 1998 in 2012. Da bi omejili površino poplavljenega območja, so leta 2015 zgradili nasipe. Na spodnji sliki je prikazano poplavno območje 5 do 10 – letih voda pred izgradnjo nasipa (roza barva) in po njej (svetlo modra barva) (Vodnogospodarski biro Maribor, 2016).

SLIKA 3: POPLAVNO OBMOČJE DRAVE NA OBMOČJU DUPELEKA PRED IN PO IZGRADNJI NASIPOV (VODNOGOSPODARSKI BIRO MARIBOR, 2016)

2.7 VPLIV TEŽKIH KOVIN NA RASTLINE

Rastline črpajo težke kovine, ki so prisotne v zemlji, v kateri rastejo. Čeprav so za njihovo rast in vzdrževanje potrebne nekatere težke kovine, so za rastline prekomerne količine teh kovin toksične. Težke kovine, kot so As, Pb in Cd, pa nimajo pozitivne vloge v rasti rastlin. Ker rastline težkih kovin ne morejo razgraditi, se njihova koncentracija neprestano večja, in ko je presežena optimalna meja, kovine negativno vplivajo na rastlino. Med drugim rastlinam povzročajo oksidativni stres, onemogočajo delovanje metabolnih encimov in razvoj semen. Ti toksični efekti vodijo do zmanjšane rasti rastline in lahko povzročijo celo odmrtnje (Chibuike, 2014).

2.8 VPLIV TEŽKIH KOVIN NA ZDRAVJE

Nekatere težke kovine so prisotne v naravi, vendar jih naše telo ne potrebuje in so za zdravje škodljive. Nalaganje težkih kovin v telesu lahko povzroči resne poškodbe prebavnega trakta, centralnega in perifernega živčnega sistema, srčno-žilnega sistema ter reprodukcijskih organov. Težke kovine vstopijo v telo z zaužitjem hrane, vode in vdihavanjem. S spojinami v telesu, ki vsebujejo žveplo, kisik ali dušik, se povežejo in deaktivirajo encimske sisteme ali spreminjajo strukturo beljakovin, kar vodi do napačnega delovanja celic in tudi odmrtnja (Sharma, Singh, & Siddiqi, 2014).

a) CINK (Zn):

Cink je za človeško telo esencialna kovina in je ob železu drugi najbolj prisoten mineral. Potrebujemo ga za normalno delovanje imunskega sistema. Med drugim ima pomembno vlogo tudi pri delitvi in rasti celic, celjenju ran in razpadu ogljikovih hidratov. Vendar je prevelika vsebnost cinka za ljudi škodljiva, saj vodi do nevroloških problemov in anemije. Lahko se akumulira v ledvicah, kar jih akutno poškoduje. Prevelika vsebnost cinka povzroča tudi diarejo, slabost, zaspanost in povečano tveganje za raka prostate (BMJ, 2015).

b) SVINEC (Pb):

Svinec v telesu nima koristne funkcije in lahko škoduje zdravju že v najnižjih koncentracijah. Povečana količina svinca vodi do slabokrvnosti, prizadetosti ledvic, duševnih motenj (na primer motnje vedenja in hiperaktivnost) in visokega krvnega tlaka. Pri ženskah lahko povzroči splav in poškoduje plod, pri moških pa lahko vodi do impotentnosti in zmanjšanja plodnosti (Obretan, 2016).

c) ARZEN (As):

Arzen v človeškem telesu vpliva na zgradbo arterij, uravnavanje krvnega obtoka, živčni sistem, pljuča, jetra, ledvice in mehur. Kronična izpostavljenost pa povečuje tveganje za nastanek kožnega raka in lahko vodi do kožnih bolezni. Izpostavljenost visokim koncentracijam arzena lahko povzroči stisk pljuč in smrt (Forstnerič, 2018).

d) KADMIJ (Cd):

Kadmij je toksičen predvsem za ledvice, saj se tam najbolj akumulira. Velika količina kadmija v človeškem telesu povzroča demineralizacijo kosti, kar je lahko posledica slabega delovanja ledvic ali zaradi neposredne poškodbe kosti (Bernard, 2008). Poveča tudi tveganje za razvoj raka na materničnem vratu, raka pljuč in raka dojk. Ob izpostavljenosti kadmiju pa je višje tudi tveganje za srčno-žilne bolezni (Forstnerič, 2018).

e) BAKER (Cu):

Baker je za naše zdravje esencialna kovina, vendar je prevelika izpostavljenost škodljiva. Dolgoročna izpostavljenost lahko povzroča glavobole, diarejo, omotico in iritacijo nosu in ust. Prekomerne količine bakra v telesu povzročajo poškodbe jeter in ledvic, lahko pa vodi tudi do smrti (ATSDR, 2004).

2.9 MEJNE IN KRITIČNE IMISIJSKE VREDNOSTI TEŽKIH KOVIN V TLEH

Merjene koncentracije bomo primerjali z Uredbo o mejnih, opozorilnih in kritičnih imisijskih vrednostih nevarnih snovi v tleh (Uradni list RS, 1996).

TABELA 1: MEJNE IN KRITIČNE IMISIJSKE VREDNOSTI TEŽKIH KOVIN V TLEH (URADNI LIST RS, 1996)

Nevarna snov	Mejna vrednost (mg/kg suhih tal)	Opozorilna vrednost(mg /kg suhih tal)	Kritična vrednost (mg/kg s uhih tal)
kadmij in njegove spojine, izražene kot Cd	1	2	12
baker in njegove spojine, izražene kot Cu	60	100	300
svinec in njegove spojine, izražene kot Pb	85	100	530
cink in njegove spojine, izražene kot Zn	200	300	720
arzen in njegove spojine, izražene kot As	20	30	55

Mejna imisijska vrednost: pove vsebnost določene nevarne snovi v tleh in pomeni obremenitev tal, ki zagotavlja življenjske razmere za rastline in živali. Do mejne vrednosti se ne poslabšuje kakovost podzemne vode in rodovitnost tal. Pod to vrednostjo pa so vplivi na zdravje ljudi ali okolje še sprejemljivi.

Opozorilna imisijska vrednost: pove vsebnost določene nevarne snovi v tleh, pri kateri obstaja, ob določenih vrstah rabe tal, verjetnost škodljivih vplivov na zdravje človeka ali okolje.

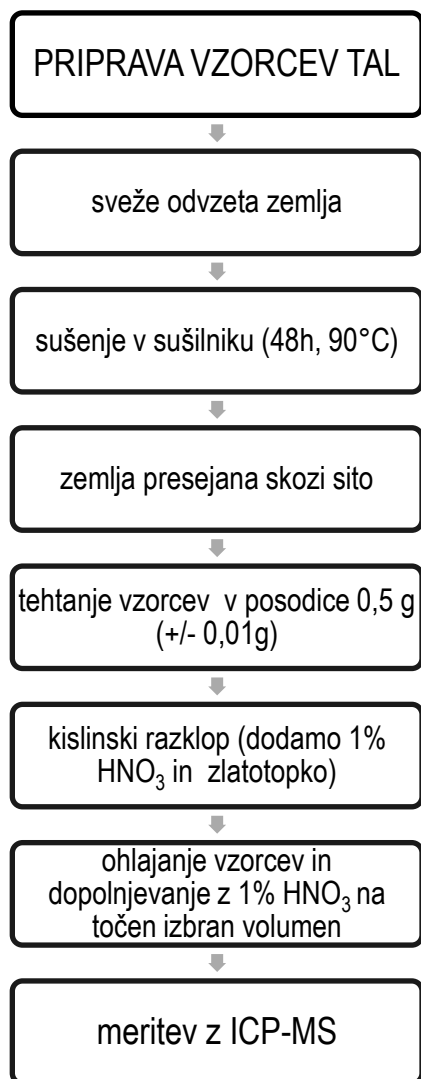
Kritična imisijska vrednost: pove vsebnost določene nevarne snovi v tleh, pri kateri zaradi škodljivih učinkov ali vplivov na človeka in okolje onesnažena tla niso primerna za pridelavo rastlin, namenjenih prehrani ljudi ali živali, ter za zadrževanje ali filtriranje vode.

(PIS, 1996)

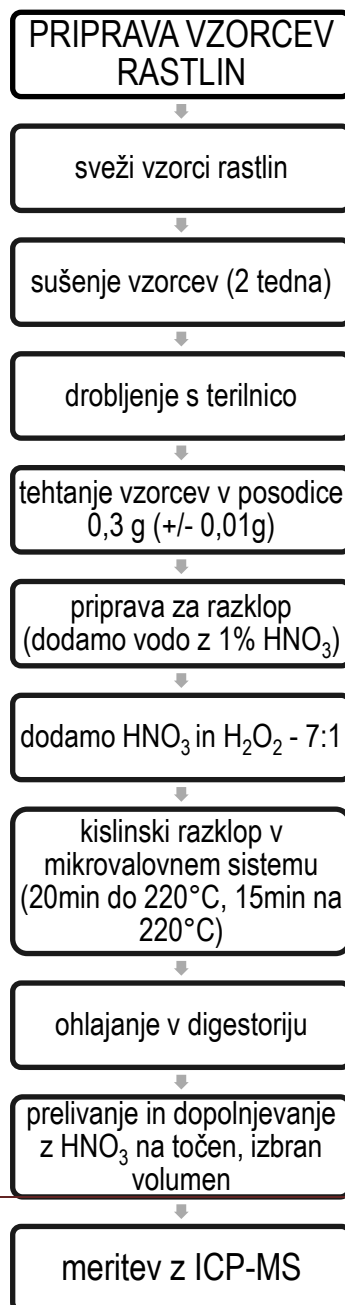
3 PRAKTIČNI DEL

HEMA 2: PRIPRAVA VZORCEV ZEMLJE
ZA MERITEV Z ICP-MS

HEMA 1: PRIPRAVA VZORCEV RASTLIN ZA
MERITEV Z ICP-MS

3.1 MATERIALI IN KEMIKALIJE

- ✓ Vzorci zemlje in rastlin odvzeti v kraju Duplek (2019)
- ✓ Destilirana voda z 1% HNO₃
- ✓ Dušikova (V) kislina - 69,0-70,0% HNO₃
- ✓ Klorovodikova kislina – 30,0% HCl
- ✓ Vodikov peroksid – 30% H₂O₂

3.2 VARNOST PRI DELU

Pri rokovanju s kemikalijami smo upoštevali pravila varnosti pri delu. Uporabljali smo laboratorijski plašč, zaščitne rokavice in očala. Nevarne odpadke (HCl) smo odvrgli v določeno posodo za nevarne odpadke.

3.3 APARATURE

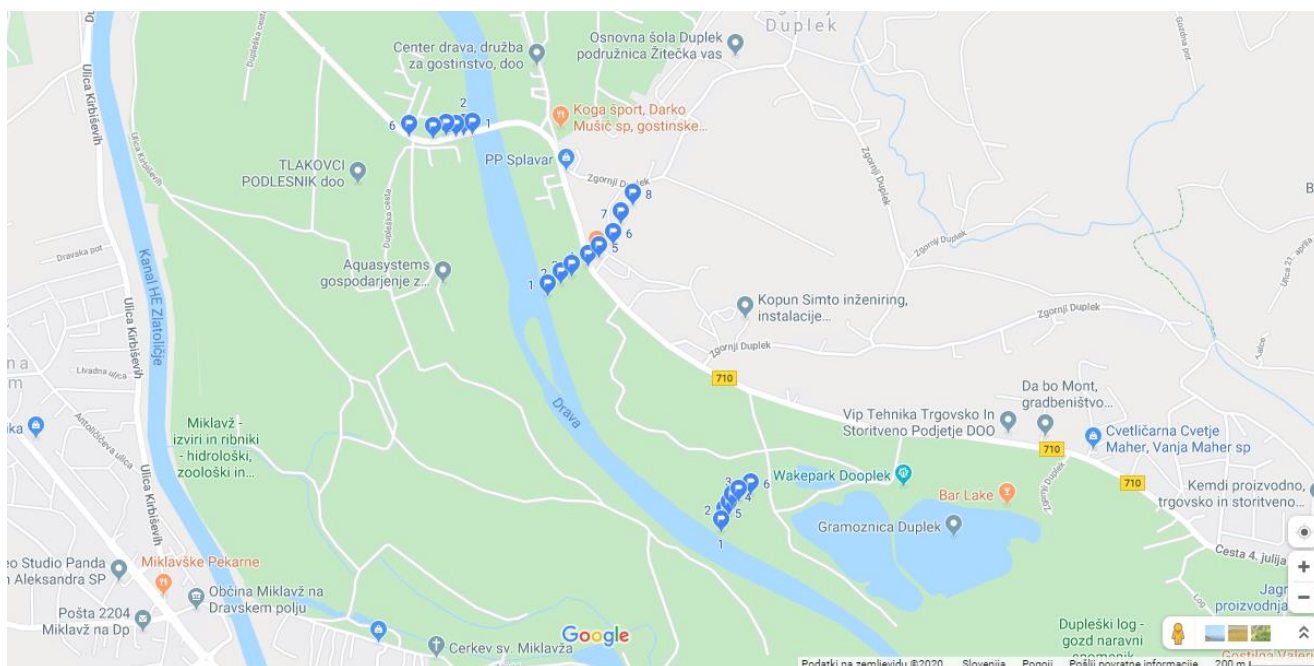
- ✓ Mikrovalovni sistem (Milestone ETHOS touch control)
- ✓ Tehnica (Mettler Toledo AX205)
- ✓ Razklopna enota (LabTech DigiBlock ED36S)
- ✓ inštrument ICP-MS (Perkin Elmer ELAN DRC-e)
- ✓ Sušilec (Instrumentaria)
- ✓ Sušilnik za lase (Phillips)
- ✓ Pipeta (Brand Transferpette)

SLIKA 4: TEHTNICA METTLER TOLEDO AX205 (OSEBNI ARHIV)

3.4 LOKACIJE ODVZEMA VZORCEV ZEMLJE IN RASTLIN

Za lokacijo odvzema vzorcev smo izbrali strugo reke Drave v Dupleku, saj literatura potrjuje, da je bilo na tem območju že več večjih poplav. Prav tako smo lokacije izbrali glede na dostopnost in poraščenost. Pri domačinih smo se tudi dodatno pozanimali o obsegu poplav. Vzorce rastlin in zemlje smo jemali iz treh lokacij z metodo linijskega transekta. Na vsaki lokaciji smo začeli pri strugi Drave in nato na več različnih točkah na približno enaki oddaljenosti med točkami jemali vzorce v določeni liniji. Prvo lokacijo smo vzorčili 15. oktobra 2019, drugo lokacijo 18. oktobra 2019 in tretjo 9. novembra 2019.

SLIKA 5: LOKACIJE 1,2 IN 3 (GOOGLMAPS, 2019)

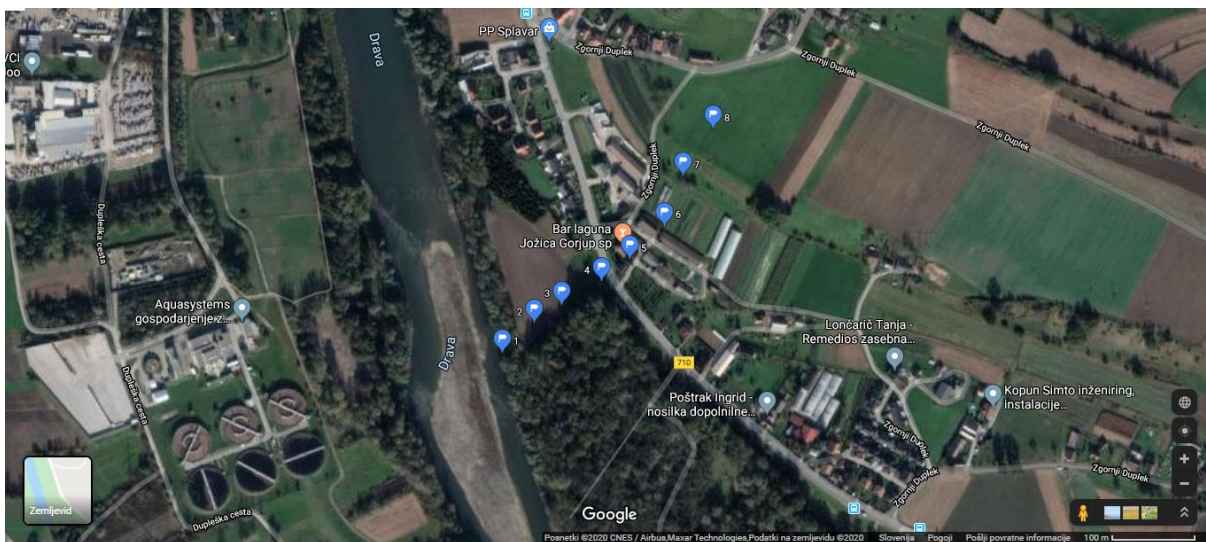
Lokacija 1 (gozd): Lokacija se nahaja v Zgornjem Dupleku približno 250 metrov od Gramoznice Duplek. Točka 1 se nahaja tik ob stari strugi Drave, na zelo poraščenem mestu. Točke 2 do 5 se nahajajo na območju gozda Dupleški log – gozd. Zadnja točka (6) je že na shojeni poti na obrobju gozda.

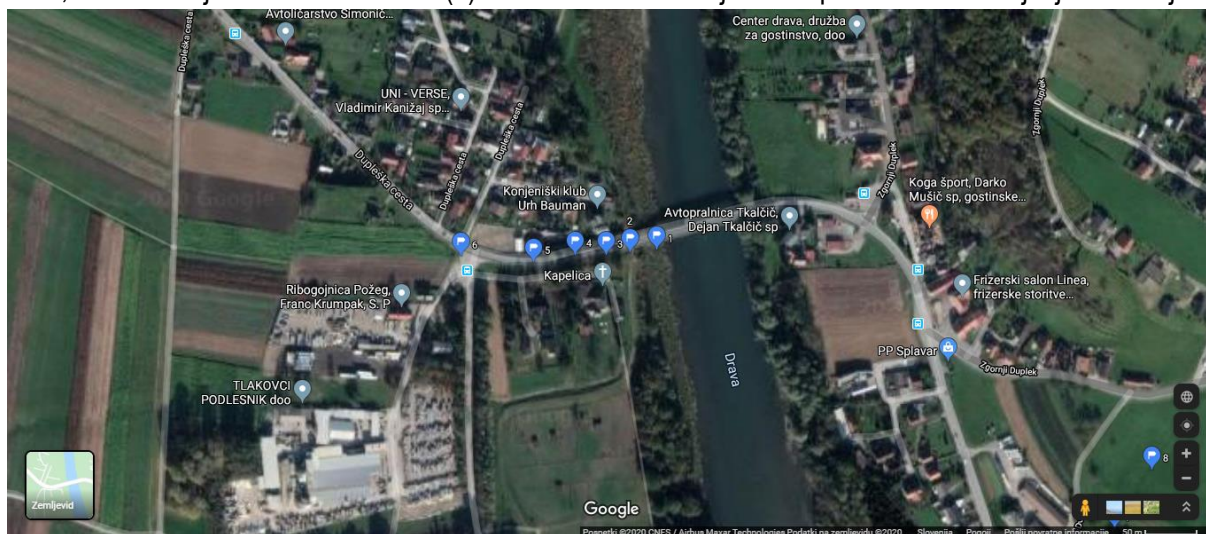
SLIKA 6: LOKACIJA 1 - GOZD (GOOGLEMAPS, 2019)

Lokacija 2 (hríb): Lokacija 2 se nahaja bolj severno (po strugi Drave navzgor) kot lokacija 1 – za približno 900 metrov. Točka 1 se nahaja tik ob reki, točki 2 in 3 se nahajata na mejnem območju med tamkajšnje njivo in gozdom. Točka 4 leži tik ob regionalni cesti 710 (Zgornji Duplek). Točke 5 do 8 pa se nadaljujejo v s travnatimi rastlinami poraščen hrib.

SLIKA 7: LOKACIJA 2 - HRIB (GOOGLEMAPS, 2019)

Lokacija 3 (cesta): Lokacija 3 se nahaja v Zgornjem Dupleku, severneje od lokacij 1 in 2 (navzgor po stari strugi Drave). Celotno območje se nahaja ob regionalni cesti 710 (Zgornji Duplek). Vse točke ležijo ob cesti, zadnja točka (6) se nahaja pred tamkajšnjo njivo.

SLIKA 8: LOKACIJA 3 - CESTA (GOOGLEMAPS, 2019)

3.5 IZBIRA RASTLIN ZA VZORČENJE

Pred izbiro vrst rastlin, ki smo jih uporabili za vzorčenje, smo najprej teren pregledali in ugotavljali, katere rastline so na posamezni lokaciji vzorčenja na voljo in katere se pojavljajo vzdolž celotnega transeкта, na katerem smo opravljali vzorčenje. Japonski dresnik in žlezavo nedotiko pa smo izbrali kljub temu, da se pojavljata le v ožjem pasu ob strugi reke. Gre za invazivni vrsti, ki preraščata večja območja ob Dravi in sta tako potencialno zanimivi za uporabo v bioremediacijske namene. Vrste, ki smo jih vzorčili, so:

1. lokacija: japonski dresnik (*Fallopia japonica*)
žlezava nedotika (*Impatiens glandulifera*)
2. lokacija: navadna robida (*Rubus fruticosus*)
3. lokacija: navadni regrat (*Taraxacum officinale*)
ozkolistni trpotec (*Plantago lanceolata*)

3.6 PRIPRAVA VZORCEV

Vzorci smo nabrali s pomočjo plastičnih pripomočkov, tako da z njimi nismo dodatno kontaminirali vzorcev s kovinami. Vzorce zemlje smo glede na lokacijo odvzema shranjevali v plastičnih posodah s plastičnim pokrovčkom in jih ustrezno označili. Iz vsake lokacije smo na določeni točki odvzeli vzorec zemlje iz površine 10cm x 10cm in globine do okoli 5cm. Vzorce smo 48 ur sušili v sušilniku pri 90°C. Vsak posušeni vzorec smo presejali skozi plastično sito, da so vsi imeli isto granulacijo. Po vsakem sejanju smo sito umili z vodo in ga posušili s pomočjo sušilnika z lase. Nato smo na tehtnici odtehtali 0,5 g (+/- 0,01g) vzorca za kemijsko analizo.

Vzorci rastlin smo najprej oprali z vodo, da smo odstranili zemljo, ki bi vzorce lahko dodatno kontaminirala. Nato smo vzorce dva tedna sušili na belih papirnatih brisačah, s katerimi so bili vzorci tudi prekriti, da smo preprečili kontaminacijo vzorcev s prahom. Posušene vzorce smo razporedili v plastične vrečke, jih ustrezno označili in jih s pomočjo kamnitega terila zdrobili na enako velike delce. Nato smo v teflonske posodice odtehtali 0,3 g (+/- 0,01g) vzorca za kemijsko analizo.

Suhe vzorce smo navlažili z 1% HNO₃, saj so kovine stabilne v kislem okolju.

Dodali smo HNO₃ in H₂O₂ v razmerju 7:1. Teflonske posodice smo namestili v večje kolute, ki so namenjeni obdelavi z mikrovalovnim sistemom in teflon zavarujemo pred visokim tlakom in temperaturo. Kolute smo namestili v mikrovalovni sistem in vzorce obdelali po programu (graf programa viden na Sliki 10:

- 20 minut postopnega segrevanja do 220°C
- 15 minut segrevanje na stalni temperaturi 220°C
- ohlajanje do sobne temperature v digestoriju in dopolnjevanje na točen izbran volumen z HNO₃

SLIKA 9: NAMEŠČENI KOLUTI V MIKROVALOVNEM SISTEMU (OSEBNI ARHIV)

SLIKA 10: GRAF POTEKA PROGRAMA SEGREVANJA (OSEBNI ARHIV)

Po razklopu v mikrovalovnem sistemu smo vzorce razredčili z 1% HNO_3 na točen, izbran volumen. S tem smo razgradili organsko snov in dobili raztopine vzorcev. Le tem smo s pomočjo inštrumenta ICP-MS določili koncentracije posameznega elementa oz. težke kovine.. Vzorce smo namestili v aparaturo ICP-MS, kjer smo izmerili koncentracije kovin v vzorcih. Tako smo dobili količino posamezne težke kovine v vsakem vzorcu.

SLIKA 11: PRIPRAVA VZORCEV ZA VNOS V ICP-MS (OSEBNI ARHIV)

SLIKA 12: NAPRAVA ICP-MS (OSEBNI ARHIV)

SLIKA 13: AVTOMATSKI VZORČEVALNIK (AUTOSAMPLER) (OSEBNI ARHIV)

4 REZULTATI

4.1 REZULTATI - ZEMLJA

V grafih so prikazani rezultati naših meritev, ki so preračunani v odstotke glede na mejno vrednost za posamezno kovino. V tabelah pa so prikazane dejanske vrednosti vsake kovine v enoti mg/kg. Za vsako opazovano kovino so pri vsaki lokaciji prikazani tudi grafi dejanske vrednosti vsake merjene kovine posebej.

4.1.1 REZULTATI LOKACIJA 1 - GOZD:

GRAF 1: PRIKAZ VSEBNOSTI MERJENIH TEŽKIH KOVIN V VZORCIH ZEMLJE (LOKACIJA 1 - GOZD) V ODVISNOSTI OD ODDALJENOSTI OD STRUGE DRAVE V ODSOTKIH GLEDE NA MEJNO VREDNOST VSEBNOSTI TEŽKIH KOVIN

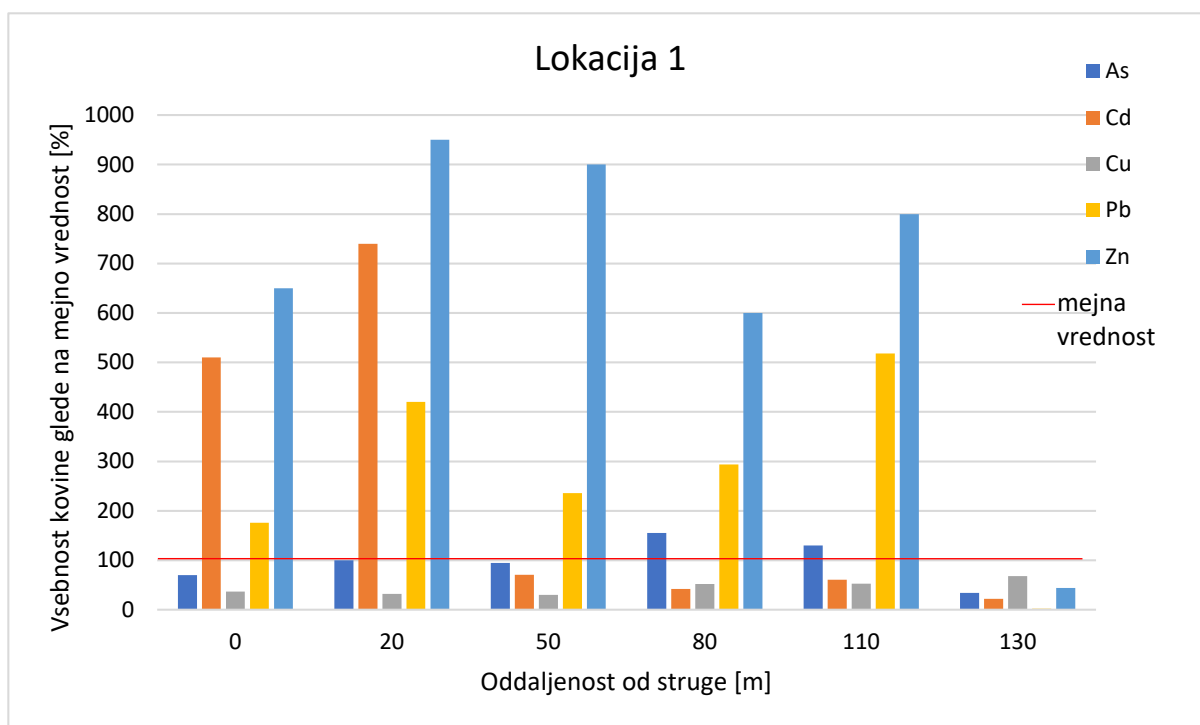

TABELA 2: GRAFIČNI PRIKAZ VSEBNOSTI POSAMEZNIH MERJENIH TEŽKIH KOVIN VZORCEV ZEMLJE (LOKACIJA 1 - GOZD) V ODVISNOSTI OD ODDALJENOSTI OD STRUGE DRAVE V MG/KG

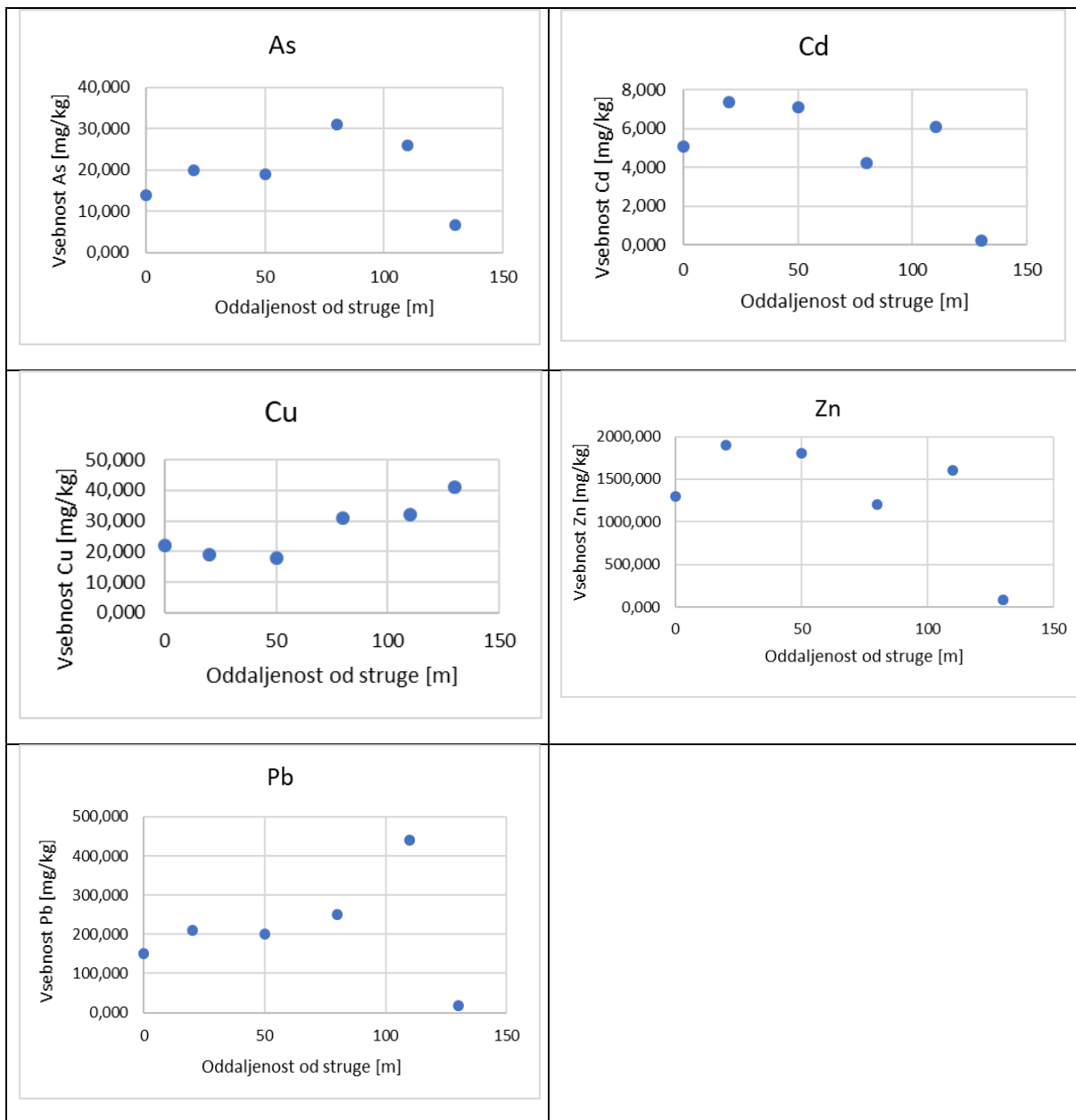

TABELA 3: PRIKAZ VSEBNOSTI POSAMEZNIH MERJENIH TEŽKIH KOVIN VZORCEV ZEMLJE (LOKACIJA 1 – GOZD) V ODVISNOSTI OD ODDALJENOSTI OD STRUGE DRAVE V MG/KG

št. točke	1. 1	1. 2	1. 3	1. 4	1. 5	1. 6
oddaljenost od struge [m]	0	20	50	80	110	130
As [mg/kg]	14	20	19	31	26	6,7
Cd [mg/kg]	5,1	7,4	7,1	4,2	6,1	0,22
Cu [mg/kg]	22	19	18	31	32	41
Pb [mg/kg]	150	210	200	250	440	19
Zn [mg/kg]	1300	1900	1800	1200	1600	87

Mejno vrednost najbolj presega Zn, ki ima na petih točkah vsebnost nad kritično vrednostjo, ki znaša 720 mg/kg. Na zadnji točki vsebnost Zn in Pb drastično pade, tako je vsebnost vseh opazovanih kovin pod mejno vrednostjo. Svinec na prvih petih točkah presega mejno vrednost, vendar ne v takšni meri kot cink. Svinec je na prvih petih točkah nad opozorilno vrednostjo, ki znaša 100 mg/kg. Vrednosti kadmija v prvih dveh točkah močno presegata mejno vrednost, nato pa vsebnost pade pod mejno vrednost v naslednjih štirih točkah. Vrednosti bakra so na vseh točkah pod mejno vrednostjo, gibljejo se od 30 do 68% mejne vrednosti. Arzen na dveh točkah preseže mejno vrednost za največ 55%, vendar se na oddaljenosti 130m od struge spet spusti pod mejno vrednost.

4.1.2 REZULTATI LOKACIJA 2 - HRIB:

GRAF 2: PRIKAZ VSEBNOSTI MERJENIH TEŽKIH KOVIN V VZORCIH ZEMLJE (LOKACIJA 2 - HRIB) V ODVISNOSTI OD ODDALJENOSTI OD STRUGE DRAVE V ODSOTOKIH GLEDE NA MEJNO VREDNOST VSEBNOSTI TEŽKIH KOVIN

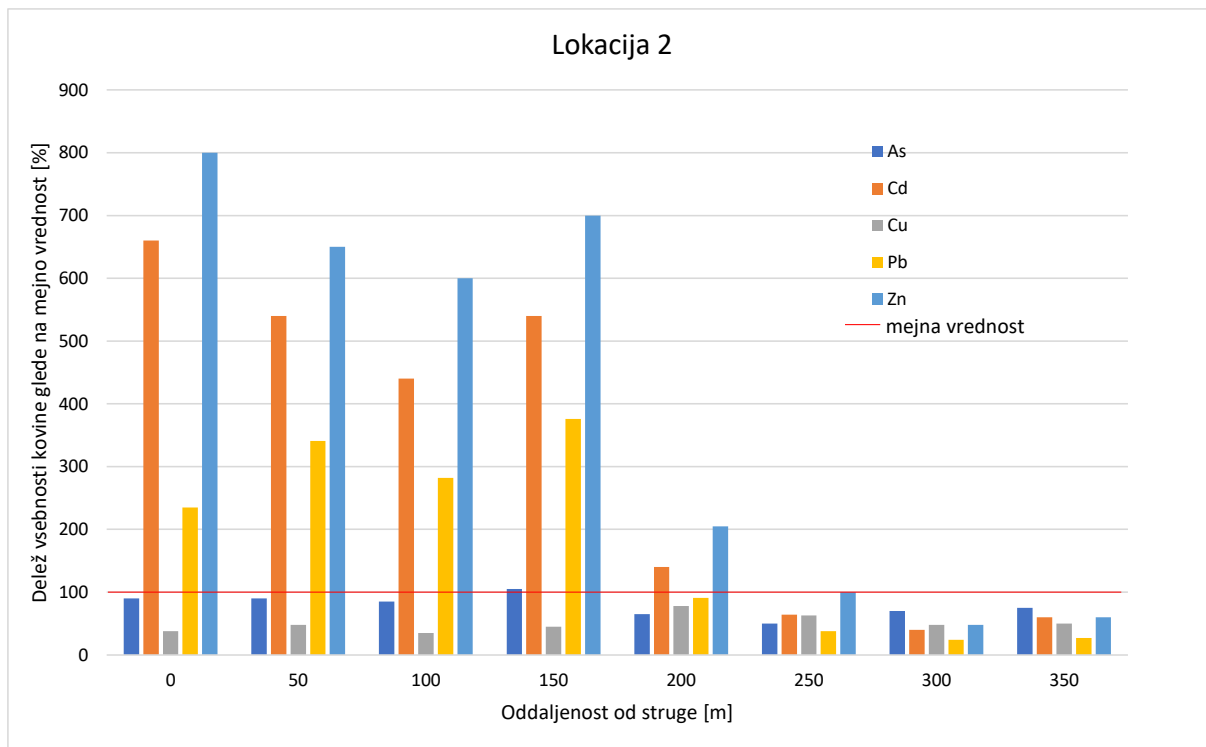
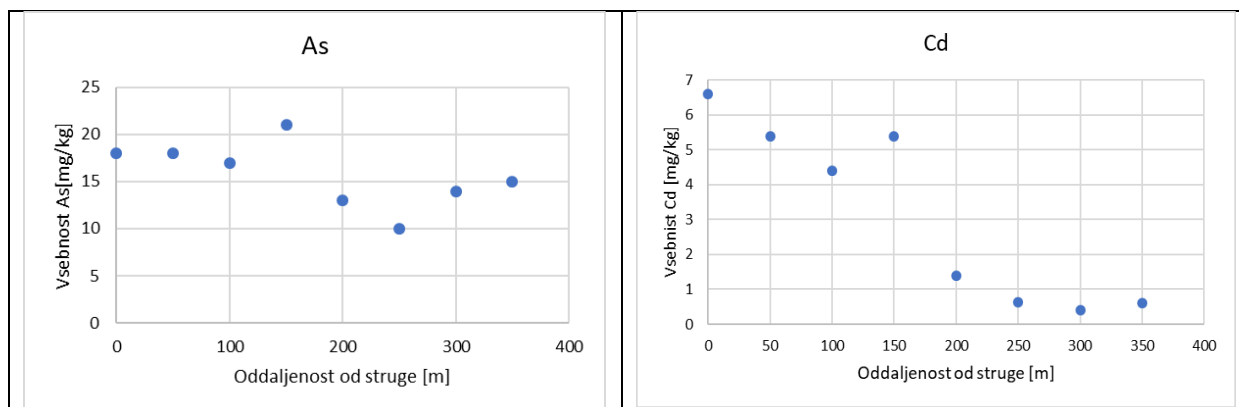

TABELA 4: GRAFIČNI PRIKAZ VSEBNOSTI POSAMEZNIH MERJENIH TEŽKIH KOVIN VZORCEV ZEMLJE (LOKACIJA 2 - HRIB) V ODVISNOSTI OD ODDALJENOSTI OD STRUGE DRAVE V MG/KG

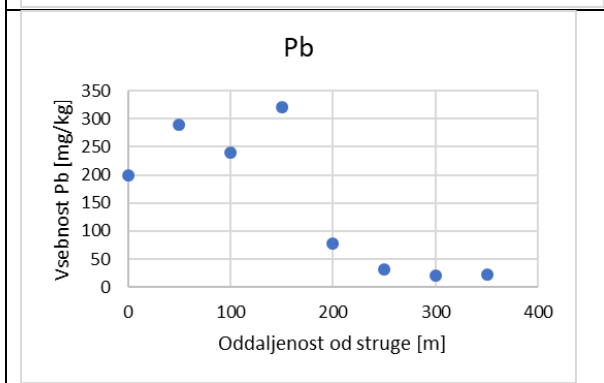
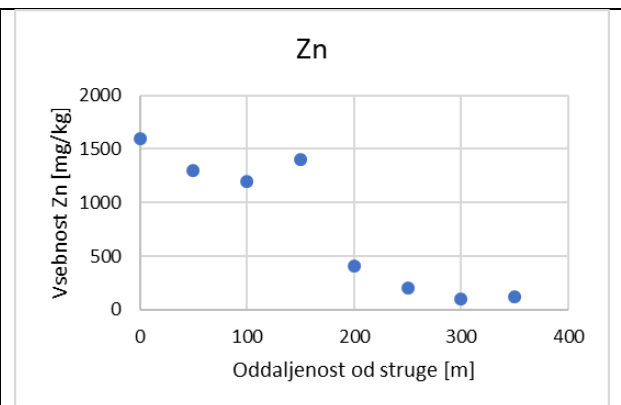
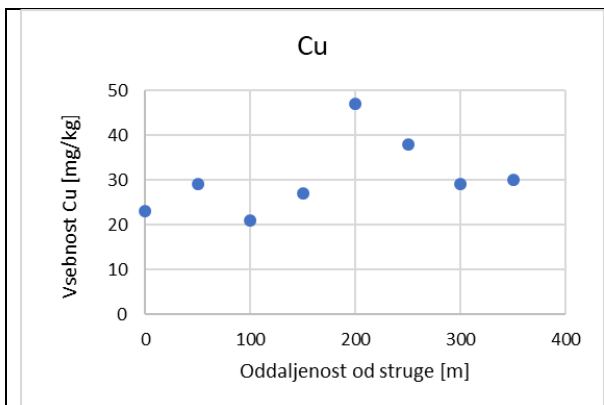

TABELA 5: PRIKAZ VSEBNOSTI POSAMEZNIH MERJENIH TEŽKIH KOVIN VZORCEV ZEMLJE (LOKACIJA 2 – HRIB) V ODVISNOSTI OD ODDALJENOSTI OD STRUGE DRAVE V MG/KG

št. točke	2, 1	2, 2	2, 3	2, 4	2, 5	2, 6	2, 7	2, 8
Oddaljenost od struge [m]	0	50	100	150	200	250	300	350
As [mg/kg]	18	18	17	21	13	10	14	15
Cd [mg/kg]	6,6	5,4	4,4	5,4	1,4	0,64	0,4	0,6
Cu [mg/kg]	23	29	21	27	47	38	29	30
Pb [mg/kg]	200	290	240	320	77	32	20	23
Zn [mg/kg]	1600	1300	1200	1400	410	200	96	120

Kot vidimo na Grafu 2, večina opazovanih težkih kovin tik ob strugi presega mejno vrednost. Vsebnost kovin drastično pade na oddaljenosti 200m od struge Drave. Najbolj izstopa Zn, saj na prvih štirih točkah (torej do 150m) presega celo kritično vrednost, ki znaša 720 mg/kg. Na peti točki presega opozorilno vrednost, ki je 300 mg/kg, od 250m naprej pa je vsebnost cinka pod mejno vrednostjo, ki znaša 200 mg/kg. Kadmij nikoli ne presega kritične vrednosti (12 mg/kg), vendar na prvih štirih točkah – do 150m, presega opozorilno vrednost (2 mg/kg), nad mejno vrednostjo pa se nahaja na prvih petih točkah – do 200m, nato se spusti pod mejno vrednost. Svinec do vključno 150m presega opozorilno vrednost (100 mg/kg), na 200m do 350m pa se spusti pod mejno vrednost (85 mg/kg). Ostali kovini, torej arzen in baker, sta na vsaki točki pod mejno vrednostjo, z izjemo arzena na razdalji 150m od struge, ko pride 5% nad mejno vrednost.

4.1.3 REZULTATI LOKACIJA 3 - CESTA:

GRAF 3: PRIKAZ VSEBNOSTI MERJENIH TEŽKIH KOVIN V VZORCIH ZEMLJE (LOKACIJA 3 - CESTA) V ODVISNOSTI OD ODDALJENOSTI OD STRUGE DRAVE V ODSOTOKIH GLEDE NA MEJNO VREDNOST VSEBNOSTI TEŽKIH KOVIN

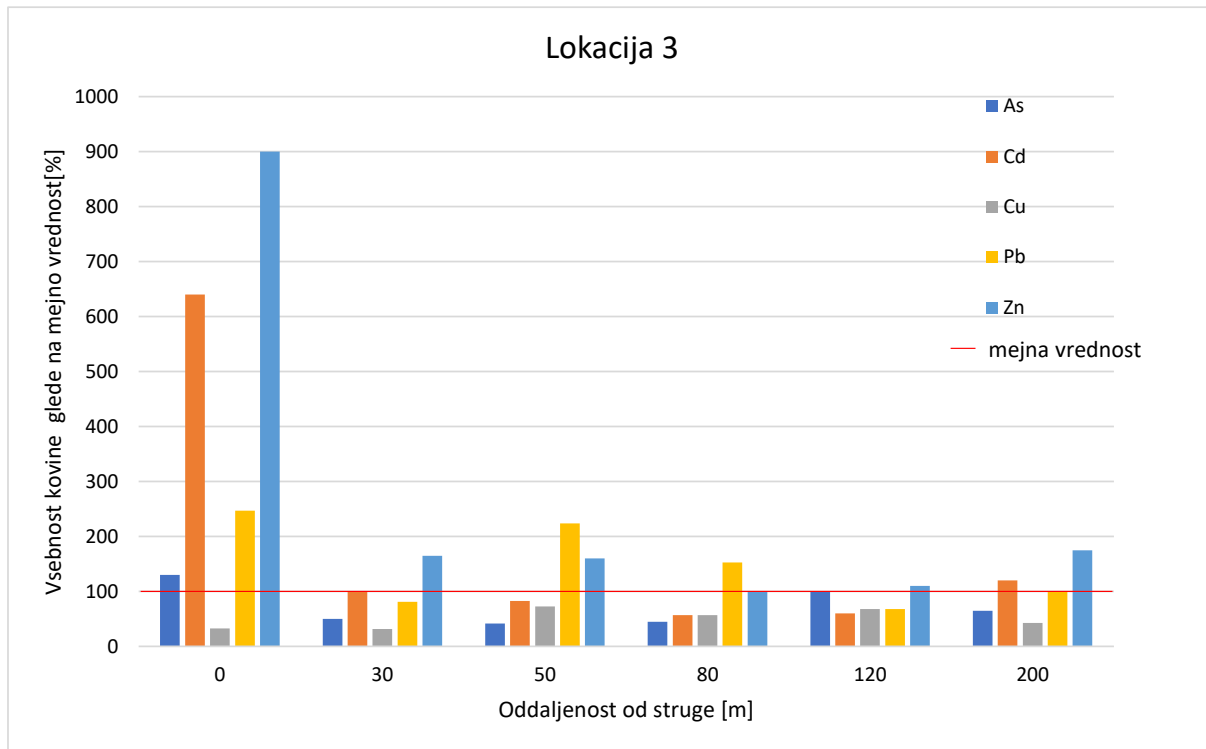
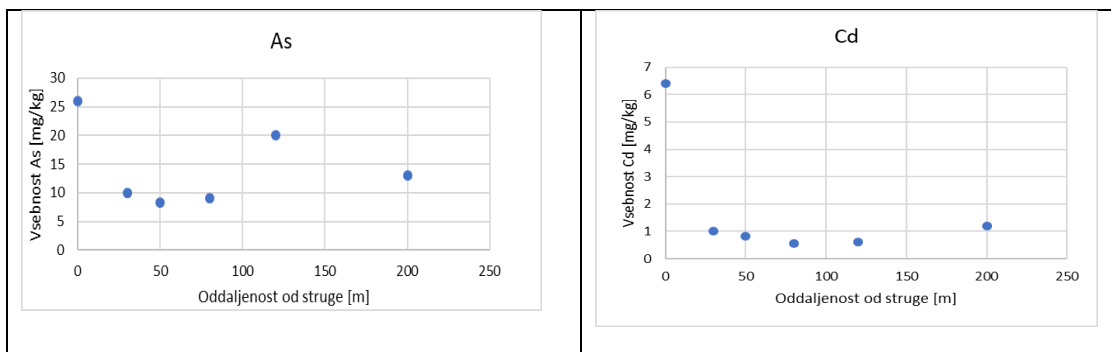

TABELA 6: GRAFIČNI PRIKAZ VSEBNOSTI POSAMEZNIH MERJENIH TEŽKIH KOVIN VZORCEV ZEMLJE (LOKACIJA 3 - CESTA) V ODVISNOSTI OD ODDALJENOSTI OD STRUGE DRAVE V MG/KG

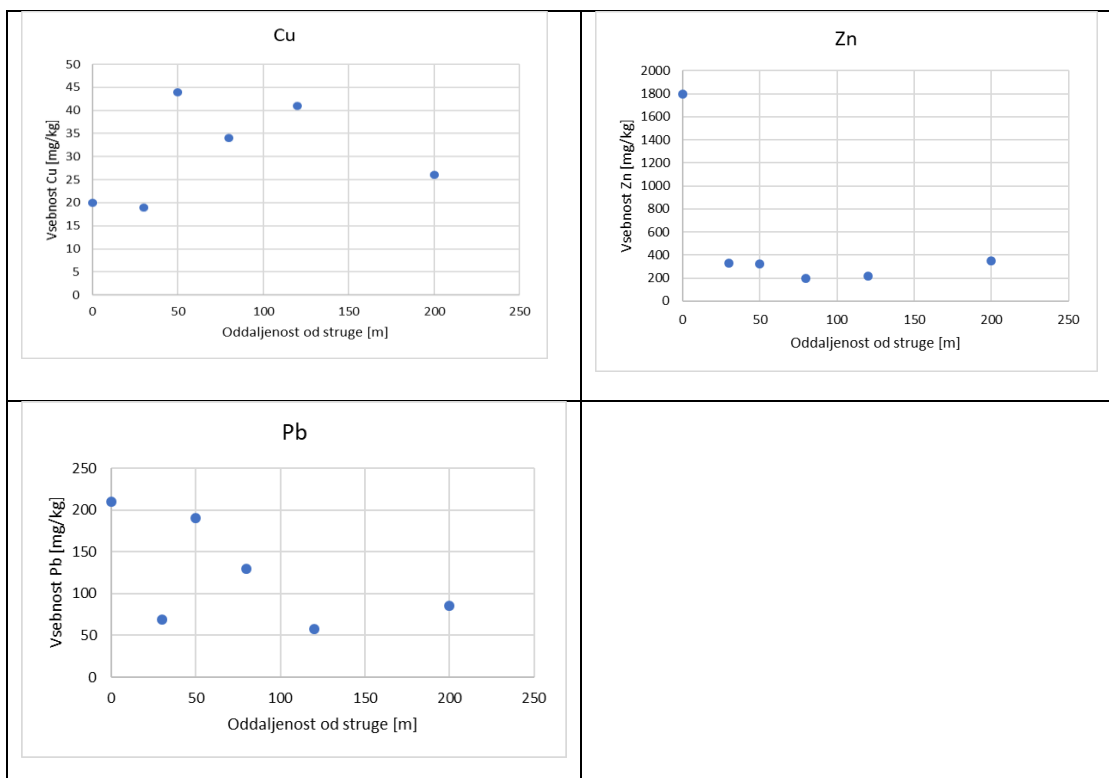

TABELA 7: PRIKAZ VSEBNOSTI POSAMEZNIH MERJENIH TEŽKIH KOVIN VZORCEV ZEMLJE (LOKACIJA 3 - CESTA) V ODVISNOSTI OD ODDALJENOSTI OD STRUGE DRAVE V MG/KG

Št. točke	3, 1	3, 2	3, 3	3, 4	3, 5	3, 6
Oddaljenost od struge [m]	0	30	50	80	120	200
As [mg/kg]	26	10	8,3	9	20	13
Cd [mg/kg]	6,4	1	0,83	0,57	0,6	1,2
Cu [mg/kg]	20	19	44	34	41	26
Pb [mg/kg]	210	69	190	130	58	85
Zn [mg/kg]	1800	330	320	200	220	350

Kot vidimo iz Grafa 3, je vsebnost Zn v primerjavi z drugimi kovinami tudi na tej lokaciji najbolj povečana. Na prvi točki presega celo kritično vrednost, ki znaša 720 mg/kg. Cink na vseh točkah presega mejno vrednost, razen na četrti točki, kjer je njegova vsebnost enaka mejni vrednosti, ki znaša 200 mg/kg. Svinec je povečan v prvi, tretji in četrti točki, kjer tudi presega opozorilno vrednost (100 mg/kg). Vsebnost kadmija je najbolj povečana v prvi točki, kjer tudi presega opozorilno vrednost (2mg/kg). Nad mejno vrednost se njegova vrednost povzpne tudi na zadnji točki (200m od struge). Arzen mejno vrednost presega le v prvi točki, kjer je njegova vrednost 30% nad mejno, v ostalih je ne presega. Vsebnost bakra se v vseh točkah nahaja pod mejno vrednostjo.

4.2 REZULTATI - RASTLINE

TABELA 8: VSEBNOST TEŽKIH KOVIN V MG/KG V KONTROLNI ZEMLJI

Merjene težke kovine v kontrolni zemlji:	Vrednost težkih kovin [mg/kg]	Mejna vrednost [mg/kg]
As	12	20
Cd	0,26	1
Cu	55	60
Pb	34	85
Zn	125	200

Kontrolne vzorce rastlin smo nabrali na območju, za katerega smo sklepali, da je nekontaminirano s težkimi kovinami. Ugotovili smo, da so vsebnosti vseh merjenih težkih kovin pod mejnimi vrednostmi, kar vidimo v Tabeli 8. S tem smo tudi potrdili, da lahko upravičeno primerjamo vzorce rastlin, ki so rasle v tej zemlji, z vzorci ob Dravi, saj te rastline niso kontaminirane s težkimi kovinami zaradi zemlje, v kateri rastejo.

4.2.1 NAVADNI REGRAT (*TARAXACUM OFFICINALE*)

GRAF 4: PRIKAZ VSEBNOSTI MERJENIH TEŽKIH KOVIN REGRATA (LOKACIJA 3 - CESTA) V ODVISNOSTI OD ODDALJENOSTI OD STRUGE DRAVE V ODSOTOKIH GLEDE NA VSEBNOSTI TEŽKIH KOVIN V KONTROLNEM VZORCU

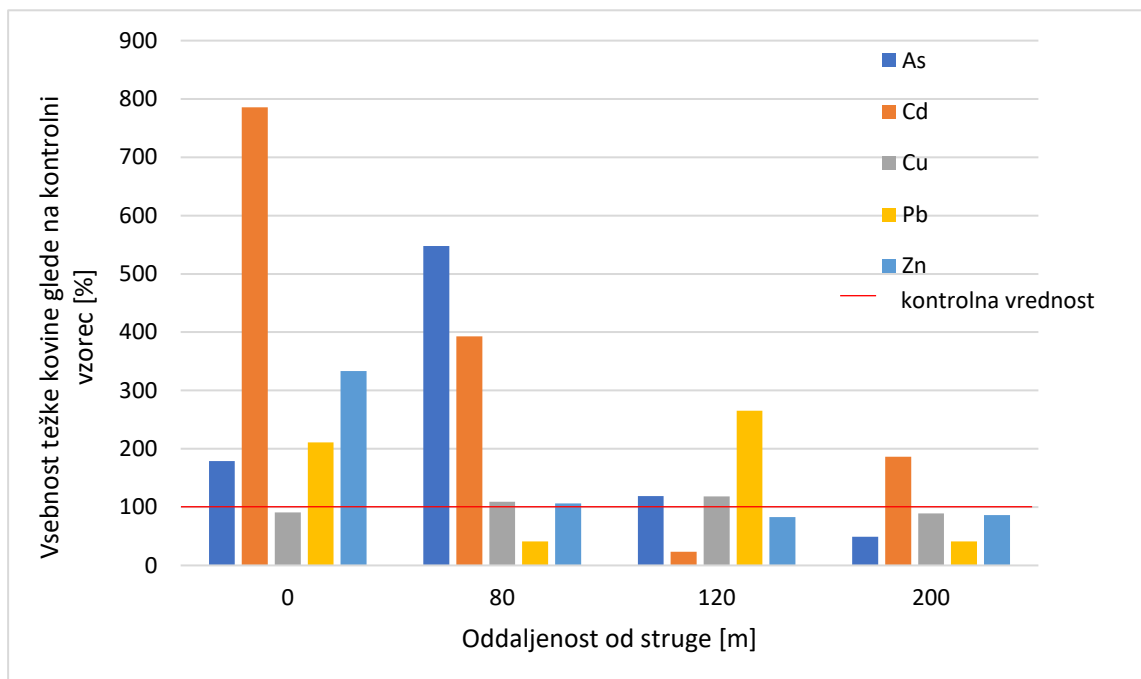

TABELA 9: PRIKAZ VSEBNOSTI POSAMEZNIH MERJENIH TEŽKIH KOVIN VZORCEV REGRATA (LOKACIJA 3 -CESTA) V ODVISNOSTI OD ODDALJENOSTI OD STRUGE DRAVE V MG/KG

Št. točke	3.1	3.4	3.5	3.6	Kontrolni vzorec
Oddaljenost od truge [m]	0	80	120	200	/
Cd [mg/kg]	1,1	0,55	0,032	0,26	0,14
Cu [mg/kg]	10	12	13	9,8	11
Pb [mg/kg]	0,78	0,15	0,98	0,15	0,37
Zn [mg/kg]	120	38	30	31	36
As [mg/kg]	0,15	0,46	0,1	0,041	0,084

Kot vidimo iz Grafa 4, je v prvi točki, torej na oddaljenosti 0m od struge Drave, v vzorcu regrata največ kadmija, sledi cink, nato svinec in arzen. Rezultate iz lokacije 3 (cesta) smo primerjali z kontrolnim vzorcem. Rezultate smo preračunali v odstotke. V tabeli pa so zabeležene točne vrednosti podatkov v enoti mg/kg. V primerjavi z najbolj oddaljeno točko (200m) se vse vrednosti kovin spustijo pod kontrolno vrednost, z izjemo Cd.

4.2.2 ŠIROKOLISTNI TRPOTEC (*PLANTAGO LANCEOLATA*)

GRAF 5: PRIKAZ VSEBNOSTI MERJENIH TEŽKIH KOVIN ŠIROKOLISTNEGA TRPOTCA (LOKACIJA 3 – CESTA) V ODVISNOSTI OD ÖDDALJENOSTI OD STRUGE DRAVE V ODPSTOTKIH GLEDE NA VSEBNOSTI TEŽKIH KOVIN V KONTROLNEM VZORCU

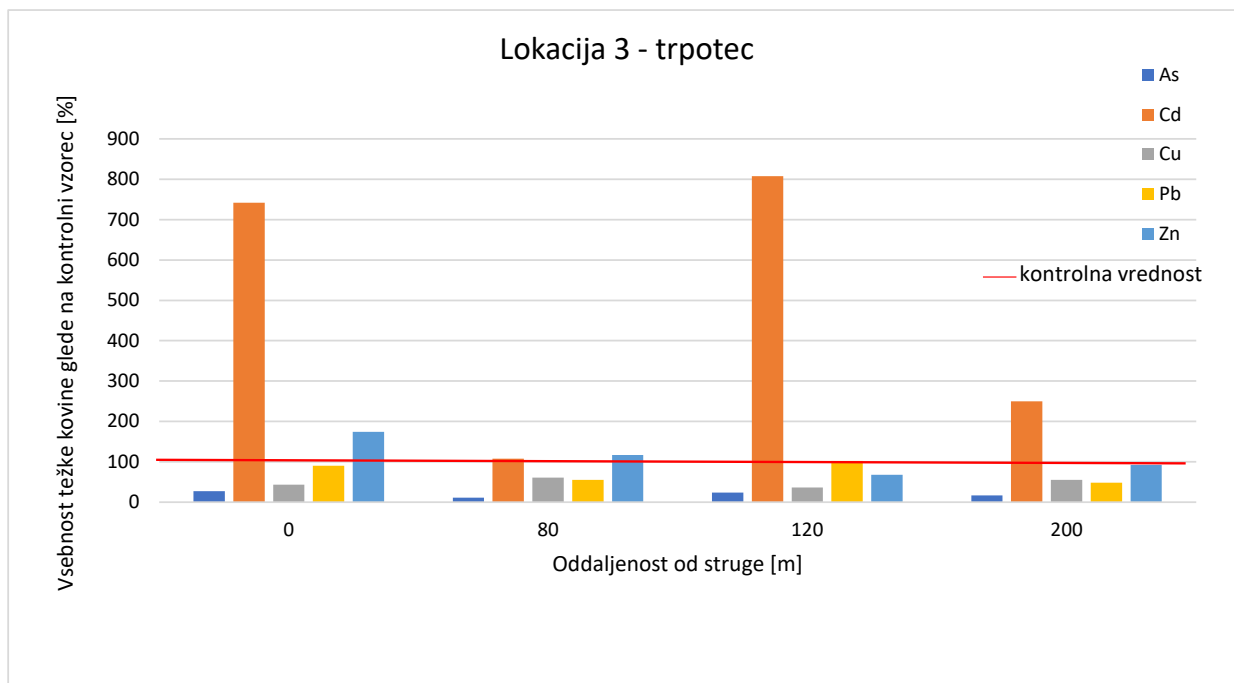

TABELA 10: PRIKAZ VSEBNOSTI POSAMEZNIH MERJENIH TEŽKIH KOVIN VZORCEV ŠIROKOLISTNEGA TRPOTCA (LOKACIJA 3 –CESTA) V ODVISNOSTI OD ÖDDALJENOSTI OD STRUGE DRAVE V MG/KG

Št. točke	3.1	3.4	3.5	3.6	Kontrolni vzorec
Oddaljenost od struge [m]	0	80	120	200	/
Cd [mg/kg]	0,89	0,13	0,97	0,3	0,12
Cu [mg/kg]	7,7	11	6,5	9,9	18
Pb [mg/kg]	0,38	0,23	0,41	0,2	0,42
Zn [mg/kg]	82	55	32	43	47
As [mg/kg]	0,071	0,028	0,063	0,044	0,26

Kot vidimo iz Grafa 5, je v prvi točki, torej na oddaljenosti 0m od struge, opazno največ kadmija, ki preseže kontrolno vrednost za 0,77 mg/kg. Kontrolno vrednost najbolj preseže na oddaljenosti 120m (za 85 mg/kg), nikoli pa se ne spusti pod kontrolno vrednost. Povišana je tudi vsebnost cinka, ki je pod kontrolno vrednostjo le na 120m od struge. Ostale težke kovine se gibajo pod kontrolno vrednostjo.

4.2.3 NAVADNA ROBIDA (*RUBUS FRUTICOSUS*)

GRAF 6: PRIKAZ VSEBNOSTI MERJENIH TEŽKIH KOVIN NAVADNE ROBIDE (LOKACIJA 2 – HRIB) V ODVISNOSTI OD ODDALJENOSTI OD STRUGE DRAVE V ODSOTOKIH GLEDE NA VSEBNOSTI TEŽKIH KOVIN V KONTROLNEM VZORCU

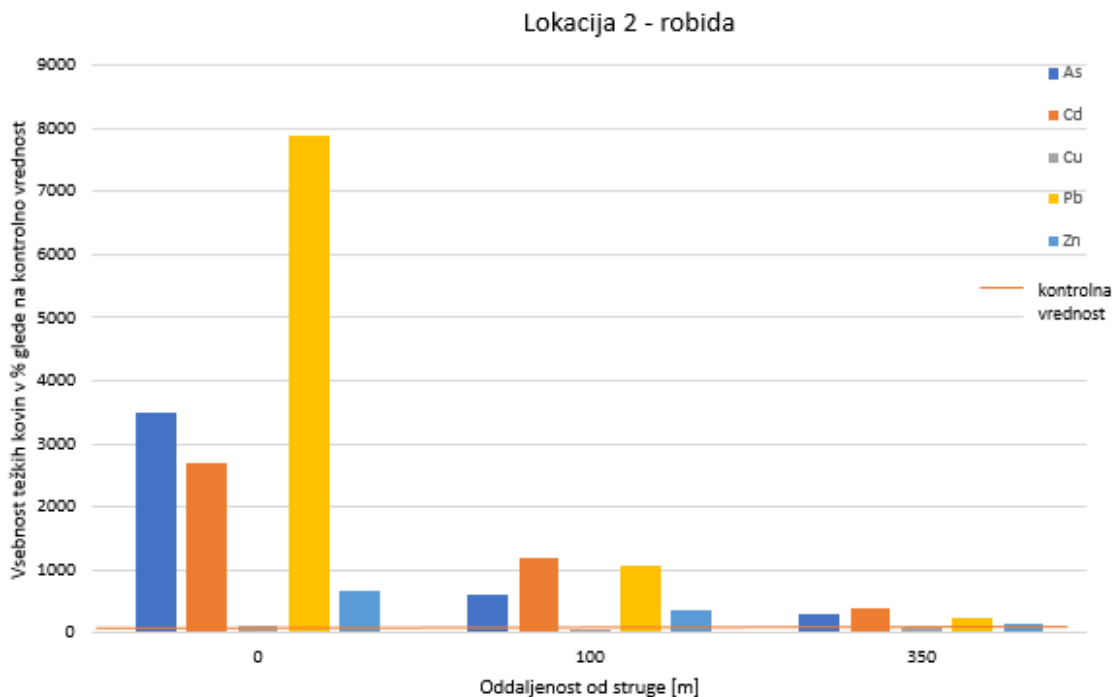

TABELA 11: : PRIKAZ VSEBNOSTI POSAMEZNIH MERJENIH TEŽKIH KOVIN VZORCEV NAVADNE ROBIDE (LOKACIJA 2 – HRIB) V ODVISNOSTI OD ODDALJENOSTI OD STRUGE DRAVE V MG/KG

Št. točke	2.1	2.3	2.8	Kontrolni vzorec
Oddaljenost od struge [m]	0	100	350	/
Cd [mg/kg]	0,27	0,12	0,038	<0,010
Cu [mg/kg]	10	5,5	6,8	8,7
Pb [mg/kg]	6,3	0,85	0,2	0,08
Zn [mg/kg]	94	51	22	14
As [mg/kg]	0,7	0,12	0,063	<0,020

Kot vidimo iz Grafa 6, so na oddaljenosti 0m od struge Drave najbolj povišane vsebnosti težkih kovin, potem pa z oddaljenostjo padajo. Najbolj je povišana vsebnost Pb, ki kontrolno vrednost presega za okoli 7900%. Zelo sta povišani tudi vsebnosti arzena in kadmija, nad kontrolno vrednostjo pa sta še baker in cink. Na oddaljenosti 350m od struge vsebnost bakra pade pod kontrolno vrednost, ostale so še vedno nad njo. Najbolj je na zadnji točki povišana vsebnost kadmija, ki kontrolno vrednost presega za 280%.

4.2.4 ŽLEZAVA NEDOTIKA (*IMPATIENS GLANDULIFERA*)

GRAF 6: VSEBNOST TEŽKIH KOVIN V MG/KG V VZORCIH ŽLEZAVE NEDOTIKE OB STRUGI REKE DRAVE NA LOKACIJI 1 IN V NEKONTAMINIRANIH VZORCIH

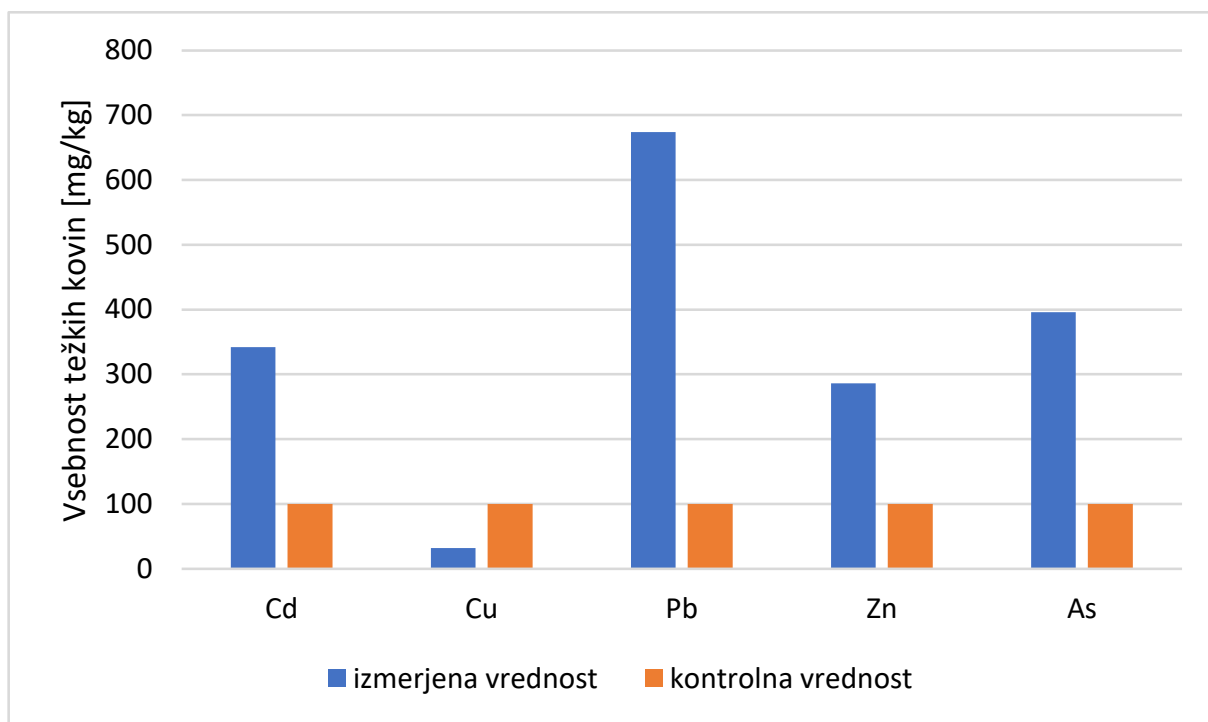

Tabela 12: prikaz vsebnosti posameznih merjenih težkih kovin v mg/kg v vzorcih žlezave nedotike tik ob strugi na lokaciji 1 in v nekontaminiranih vzorcih

	Nabran vzorec	Kontrolni vzorec
Oddaljenost od struge [m]	0	/
Cd [mg/kg]	0,72	0,21
Cu [mg/kg]	5,1	16
Pb [mg/kg]	3,1	0,46
Zn [mg/kg]	140	49
As [mg/kg]	0,21	0,053

Iz Grafa 6 lahko vidimo, da je vsebnost kadmija, cinka, svınca in arzena v vzorcih, nabranih tik ob strugi, dosti višja kot v nekontaminiranih vzorcih. Najbolj je povečana vsebnost svınca, ki je za skoraj 700% večja kot vsebnost v nekontaminiranem vzorcu. Sledijo mu arzen, kadmij in cink. Vsebnosti bakra pa so manjše kot v nekontaminiranem vzorcu.

4.2.5 JAPONSKI DRESNIK (*FALLOPIA JAPONICA*)

GRAF 7: VSEBNOST TEŽKIH KOVIN V MG/KG V VZORCIH JAPONSKEGA DRESNIKA OB STRUGI REKE DRAVE NA LOKACIJI 1 IN V NEKONTAMINIRANIH VZORCIH

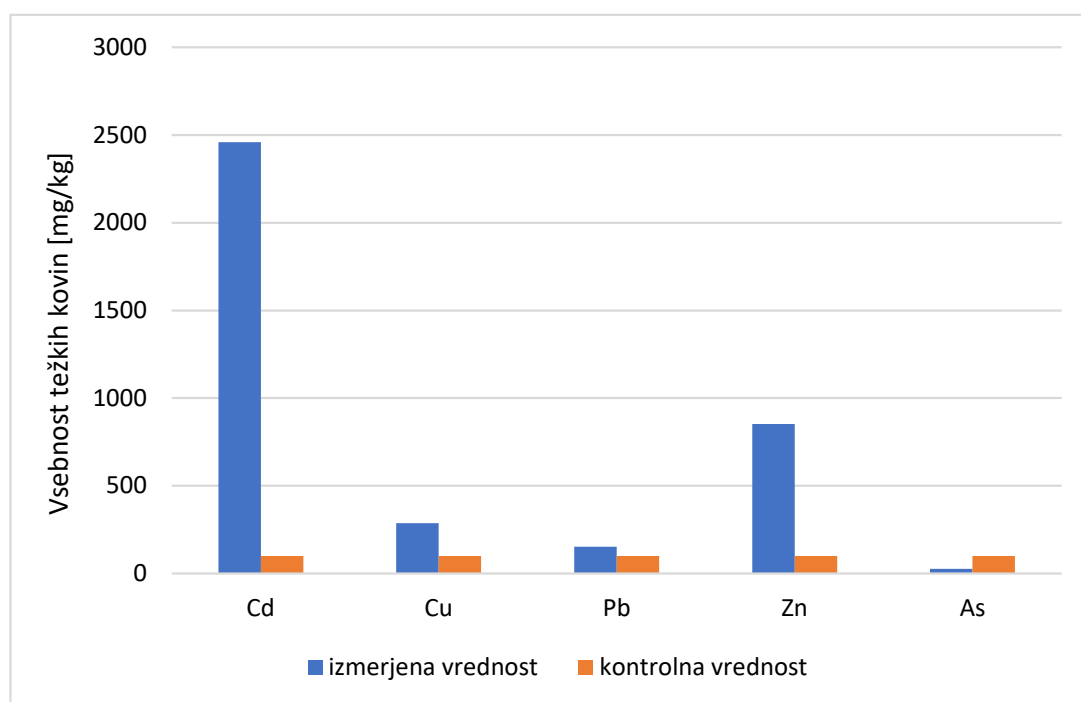

TABELA 13: : PRIKAZ VSEBNOSTI POSAMEZNIH MERJENIH TEŽKIH KOVIN V MG/KG V VZORCIH JAPONSKEGA DRESNIKA TIK OB STRUGI NA LOKACIJI 1 IN V NEKONTAMINIRANIH VZORCIH

	Nabran vzorec	Kontrolni vzorec
Oddaljenost od struge [m]	0	/
Cd [mg/kg]	1,7	0,069
Cu [mg/kg]	12	4,2
Pb [mg/kg]	1	0,66
Zn [mg/kg]	230	27
As [mg/kg]	0,16	0,62

Iz Grafa 7 vidimo, da je vsebnost kadmija najbolj povišana v vzorcu, nabranem tik ob strugi, saj vsebnost v nekontaminiranem vzorcu presega za skoraj 2500%. Sledi mu cink, katerega vsebnost je za okoli 800% višja od nekontaminiranega vzorca. Sledita mu baker in svinec. Le vsebnost arzena je manjša kot v nekontaminiranem vzorcu.

---

5 RAZPRAVA

5.1 ZEMLJA

5.1.1 LOKACIJA 1 (GOZD)

Po obdelavi in preračunu rezultatov meritev smo ugotovili vsebnost posamezne težke kovine v zemlji vzorcev. Ugotovili smo, da se pri večini kovin vsebnost kovin z oddaljenostjo od struge Drave zmanjšuje, kar smo tudi pričakovali, vendar se v nasprotju z našimi pričakovanji ne zmanjšuje konstantno. Zmanjševanje vsebnosti je z oddaljenostjo od struge Drave pri vsaki merjeni kovini drugačno. Ugotovili smo, da vsebnost kovin sicer iz točke v točko po oddaljenosti od struge ne pada, če pa primerjamo točke bližje strugi in najbolj oddaljeno točko, pa opazimo, da se je vsebnost vsake izmed kovin drastično zmanjšala, saj so vse kovine pod mejno vrednostjo (Graf 1). Menimo, da se takšna velika sprememba v vrednosti vseh merjenih kovin pojavi zato, ker je zadnja točka na tej lokaciji edina, ki se nahaja izven gozda in je na shojeni poti, torej ni pokrita s krošnjami, ki bi zmanjšale količino padavin, ki pade na tla. Zato je zemlja bolj sprana in je vsebnost težkih kovin v zgornji plasti zemlje manjša. Lahko pa je bila na pot navožena druga zemlja. Lokacija 1 je bila v času večjih poplav leta 2012 v celoti poplavljen, tudi zdaj se nasip nahaja za njo.

5.1.2 LOKACIJA 2 (HRIB)

Ugotovili smo, da na prvih štirih točkah, ki se vse nahajajo pred cesto, vsebnost kovin cinka, svineca in kadmija presega mejno vrednost. Kadmij mejno vrednost presega na največ 660% mejne vrednosti, cink 800% in svinec 235%. Za cesto, torej od pete točke naprej, se vsebnost kovin zmanjšuje. Menimo, da je eden izmed možnih razlogov za to zmanjšanje dvignjenost ceste, ki torej deluje kot nasip. Največja vsebnost kadmija je nato 140% mejne vrednosti in najmanj 40%, svineca največ 91% in najmanj 24%, cinka pa največ 205%, najmanj 48%. Menimo, da je vzrok za to vedno večja strmina terena, saj smo se povzpeli na hrib, kjer reka Drava s poplavljanjem ni imela več vpliva. To tudi dokazuje, da je Drava poglavitni vzrok za kontaminacijo tamkajšnje zemlje s težkimi kovinami. Opazili smo, da v četrti točki – tik ob cesti, vsebnost vseh merjenih težkih kovin naenkrat naraste. Možen razlog za to je ravno bližina ceste. Kot že omenjeno, je vsebnost cinka in kadmija velika, kar tudi razlaga dejavnik bližine ceste: velik vir cinka v tleh so motorna olja, avtomobilske gume in protikorozijska zaščita vozil, viri kadmija pa dizelsko gorivo, obraba gum in zavornih oblog (Markelc, 2008). Iz tega torej sklepamo, da je za skok vrednosti kovin

lahko kriva tudi bližina ceste. Če ne upoštevamo četrte točke (skoka vrednosti), v tej lokaciji vsebnost Pb, Zn, Cd in As z izjemo manjših odstopanj eksponentno pada.

5.1.3 LOKACIJA 3 (CESTA)

Pri lokaciji 3 je vsebnost kovin v prvi točki daleč največja, saj vsebnost kadmija, cinka, svinca in arzena presega mejno vrednost (Graf 3), po tem so vsebnosti kovin na vseh naslednjih točkah dosti manjše. Točki 1 in 2 ločuje nasip, kar tudi pojasni padec vsebnosti kovin v drugi in sledečih točkah. Pred izgradnjo nasipa leta 2015 so bile poplavljenе vse točke na lokaciji 3, kar je vzrok za povečano vsebnost nekaterih kovin tudi za nasipom, saj je bila zadnja večja poplava leta 2012 (pred izgradnjo nasipa) (Vodnogospodarski biro Maribor, 2016). V točki 1 Drava večkrat poplavlja, saj se v času obilnejših padavin dvigne njena struga in tako kontaminira območje točke 1, ki leži tik ob strugi. Ker je lokacija 3 blizu ceste, se kažejo tudi vplivi njene bližine, in sicer v povečanih vrednostih težkih kovin tudi za nasipom, ker je kot že omenjeno, promet pomemben vir Zn, Pb, Cd (Nazarpour, Watts, Madhani, & Elahi, 2019).

5.1.4 OVREDNOTENJE HIPOTEZ: ZEMLJA

Pri vseh treh lokacijah smo hipotezo 1 potrdili, saj je bila vsebnost kovin v poplavnem območju Drave v zemlji povišana nad mejno vrednost. Ugotovili smo, da ni prišla le nad mejno vrednost, ampak pri nekaterih kovinah celo nad opozorilno. Cink pa se povzpne na vseh treh lokacijah celo nad kritično vrednost.

Hipotezo 2 lahko potrdimo, ker se vsebnost kovin z oddaljenostjo od struge praviloma zmanjšuje. To je najbolj vidno pri lokaciji 2, z izjemo četrte točke, ki je najverjetneje pod vplivom bližine prometa. Že nekaj let je sicer prepovedana uporaba osvinčenega bencina, ampak se morda vplivi poznajo še danes. Za natančnejše vzroke bi bile potrebne nadaljnje raziskave, na primer geološke analize tal.

Hipoteze 3 pa ne moremo potrditi, saj se z oddaljenostjo vzorcev od struge niso vse koncentracije kovin spustile pod mejno vrednost – vrednosti cinka se pri tretji lokaciji v nobeni točki niso spustile pod mejno vrednost. Najverjetnejša razlaga za to je prisotnost že prej omenjenih različnih dejavnikov okolja (npr. bližina ceste, nasip, bližina obdelovalnih površin - pesticidi in gnojila). Morda je tudi zemlja pripeljana od kod drugod.

5.2 RASTLINE

Vzorčili smo rastlinske vrste japonski dresnik (*Fallopia japonica*), žlezava nedotika (*Impatiens glandulifera*), navadna robida (*Rubus fruticosus*), navadni regrat (*Taraxacum officinale*) in ozkolistni trpotec (*Plantago lanceolata*). Rastline smo nabrali vzdolž transeкта, tako da smo se vedno bolj oddaljevali od struge Drave. Idealno bi bilo, da bi vzorčili isto vrsto na vseh lokacijah, kar pa zaradi različnih ekosistemov, ki so se pojavljali vzdolž transeкта, ni bilo možno. Vsebnost vsake kovine smo primerjali s kontrolnim vzorcem, nabranim na nekontaminiranem območju, saj zgornje mejne vrednosti niso objavljene za nobeno izmed vzorčenih rastlinskih vrst. Zakonsko so določene mejne vrednosti za Pb in Cd, vendar za široko območje listnate zelenjave. Za ostale težke kovine vir navaja le koliko μg na kilogram telesne mase na dan je za človeka še nenevarno, ne pa tudi mejne vrednosti vsebnosti v zelenjavi.

5.2.1 RASTLINE - LOKACIJA 3

Na lokaciji 3 se smo zaradi ponavljanja nabrali navadni regrat (*Taraxacum officinale*) in širokolistni trpotec (*Plantago lanceolata*).

Vsebnost arzena v navadnem regratu se kljub temu, da na oddaljenosti 80m močno naraste, na koncu spusti pod kontrolno vrednost, torej pod vsebnost merjenih kovin v vzorcu regrata, ki je bil nabran na privatnem dvorišču, kjer Drava nima vpliva. Lokacija 3 (cesta) se nahaja v celoti ob cesti in je v bližini njiv, torej lahko sklepamo, da je na tej lokaciji možen vpliv pesticidov, prometa in izgorevanja fosilnih goriv. Ugotovili smo, da najbolj izstopa vrednost Cd (povečana je na več kot 700% kontrolne vrednosti), ki je tudi v zadnji točki nad kontrolno vrednostjo, kljub temu da se v predzadnji točki nahaja pod njo. Vrednosti Cd z oddaljenostjo od struge padajo, razen na zadnji točki, kjer se spet poviša nad kontrolno vrednost. Na zadnjo točko najverjetneje močno vpliva cesta, ker leži na tik ob križišču ceste in je tako pod močnejšim vplivom prometa, ki je, kot že prej omenjeno, velik vir odlaganja Cd (Nazarpour, Watts, Madhani, & Elahi, 2019). Tudi vsebnost Cu ne pada z oddaljenostjo, vendar v primerjavi s kontrolno vrednostjo ne niha močno, torej odstopa od nje za največ 3 mg/kg, zato sklepamo, da so vsebnosti Cu v mejah normale. Pb od kontrolne vrednosti odstopa za več kot 200%. Razlog za to je najverjetneje bližina prometa. Glavni viri Pb (kot tudi Zn, Cu) so namreč izpusti motornih vozil in industrijske emisije (Nazarpour, Watts, Madhani, & Elahi, 2019). Vsebnost Zn pa z oddaljenostjo pada in se na razdalji 120m spusti pod kontrolno vrednost in je tudi na razdalji 200m, torej v zadnji točki, pod njo. Tudi vir Zn so avtomobilski izpusti in promet (Nazarpour, Watts, Madhani, & Elahi, 2019), zato je padanje vrednosti Zn nepričakovano.

Pri širokolistnem trpotcu je najbolj povečana vsebnost kadmija. V drugi točki, torej tik za nasipom, pade pod kontrolno vrednost, nato spet naraste na 800% kontrolne vrednosti. Možen razlog za to je prisotnost vpliva ceste. Tik ob strugi je tudi vsebnosti cinka nad kontrolno vrednostjo, nato je od 120m naprej pod kontrolno vrednostjo. Tako kot kadmija je tudi vir cinka promet. Vsebnosti vseh ostalih merjenih težkih kovin so na vseh točkah pod kontrolno vrednostjo.

5.2.1.1 PRIMERJAVA RASTLIN – LOKACIJA 3

Kot je razvidno iz Grafov 4 in 5, obe rastlini najbolj akumulirata kadmij. To je še posebej zaskrbljujoče, saj kadmij za rastline ni esencialen element in ima nanje negativne učinke. Možen razlog za tako povišanje vsebnosti je to, da je antropogeni vir kadmija tudi promet in da je dobro topen v vodi, zaradi česar je rastlinam še bolj dostopen (Garellick, 2008).

Če primerjamo obe rastlini, lahko razberemo, da se vsebnosti posameznih težkih kovin pri vsaki rastlini na isti točki zelo razlikujejo. Kot omenjeno, rastline za optimalno rast potrebujejo različne težke kovine in različne količine le teh. Obe rastlini sta akumulirali največ kadmija, ki pa je zanj toksičen. Reprat je akumuliral tudi dosti arzena, pri vzorcu trpotca pa so vrednosti arzena glede na kontrolno vrednost zelo majhne. V primerjavi s trpotcem je reprat je akumuliral tudi več svinca, bakra in cinka. Torej se je reprat izkazal za boljšega akumulatorja težkih kovin.

5.2.2 NAVADNA ROBIDA

Na lokaciji 2 smo vzorčili navadno robido (*Rubus fruticosus*). Ugotovili smo, da je vsebnost vseh težkih kovin močno povišana, vse se povzpnejo nad kontrolno vrednost. Tik ob strugi je območje zagotovo kontaminirano zaradi sedimenta Drave. Najbolj je povišana vsebnost svinca, ki za skoraj 7900% preseže kontrolno vrednost. Glavni antropogeni viri svinca so cestni promet, industrijski procesi in raba topil (ARSO, 2015). Zelo sta povišana tudi kadmij in arzen. Lokacija 2 poteka po hribu navzgor, zato se tudi vpliv Drave manjšajo. Zadnja točka na tej lokaciji leži že tako visoko, da je Drava s svojimi poplavami zagotovo ni mogla doseči. Vseeno pa so v tej točki vsebnosti težkih kovin povišane. V primerjavi s točkami, ki so v dosegu Drave, je v zadnji točki težkih kovin dosti manj. Težke kovine pa na hrib najverjetneje prenese veter in kroženje vode. Verjeten dodatni vir težkih kovin so tudi pesticidi in gnojila (vir bakra in arzena), saj se točka 8 nahaja na obdelovalni površini.

5.2.3 ŽLEZAVA NEDOTIKA IN JAPONSKI DRESNIK

Na lokaciji 1 smo opazili žlezavo nedotiko (*Impatiens glandulifera*) in japonski dresnik (*Fallopia japonica*), ki sta tujerodni invazivni rastlinski vrsti. Odločili smo se, da preverimo, ali imata akumulacijske sposobnosti, saj bi ju zaradi njune značilnosti, da sta invazivni in na tem območju že uspevata in zasedata velika območja, lahko uporabili za bioremediacijo. Ker sta ti vrsti invazivni, se brez težav širita in uspevata na poplavnem območju Drave. Vzorce smo nabrali tik ob strugi, kjer so tudi koncentracije, kot ugotovljeno, najbolj povišane in bi se njune akumulacijske sposobnosti najrazvidneje pokazale. Območju tik ob strugi bi tudi najbolj koristila bioremediacija, ker je vsebnost težkih kovin tam zelo zaskrbljujoča in je tam tudi v večini primerov nad mejno vrednostjo (v nekaterih primerih tudi nad opozorilno in kritično vrednostjo), kar je tudi razvidno iz naših rezultatov.

Nabrane vzorce smo nato primerjali s kontrolnim vzorcem, nabranim na nekontaminiranem območju.

Ugotovili smo, da tako žlezava nedotika kot japonski dresnik določene težke kovine akumulirata v večjih vrednostih. Žlezava nedotika je najbolj akumulirala svinec, v velikih količinah pa tudi arzen, kadmij in cink. Čeprav so rastline tik ob strugi Drave vsebovale veliko večjo vrednost težkih kovin kot tiste izven poplavnega območja, so v primerjavi z drugimi merjenimi rastlinami teh akumulirale po količini (v mg/kg) manj.

Japonski dresnik je najbolj akumuliral kadmij in cink. V primerjavi z drugim merjenimi rastlinami je (v mg/kg) akumuliral opazno največjo količino teh dveh kovin. Dresnik je tik ob strugi akumuliral 1,7 mg/kg kadmija in 230 mg/kg cinka. Drugi je največ kadmija izmed merjenih rastlin tik ob strugi akumuliral regrat, 1,1 mg/kg. Najmanj ga je akumulirala robida, pri kateri smo izmerili 0,27 mg/kg kadmija. Cinka je druga največ akumulirala žlezava nedotika, ampak le 140 mg/kg. Najmanj pa trpotec, ki je tik ob strugi akumuliral 82 mg/kg cinka. Izmed merjenih rastlin se je torej japonski dresnik izkazal za najboljšega akumulatorja cinka in kadmija.

Tako pri japonskem dresniku kot žlezavi nedotiki gre za velike rastline z veliko biomaso, ki zaraščajo veliko področje ob Dravi. Zaradi tega imajo po našem mnenju potencial za bioremediacijo tega območja, a bi seveda morali rastline v tem primeru jeseni iz lokacije odstranjevati.

5.2.4 OVREDNOTENJE HIPOTEZ: RASTLINE

Hipotezo 1 lahko delno potrdimo za rastline. Za mejno vrednost smo tukaj upoštevali vsebnosti merjenih težkih kovin glede na kontrolni vzorec (t.i. kontrolna vrednost). Nad kontrolno vrednostjo so bile vse kovine z izjemo bakra pri regratu, ki pa se že v drugi točki povzpne nad kontrolno vrednost. Pod kontrolno vrednostjo so pri vzorcih širokolistnega trpotca vsebnosti As in Cu, pri žlezavi nedotiki vsebnost Cu in pri japonskem dresniku vsebnosti As. Pri navadni robidi so bile vse vsebnosti nad kontrolno vrednostjo.

Hipotezo 2 lahko potrdimo, saj če primerjamo prvo in zadnjo točko vsake lokacije, se vsebnost vseh merjenih težkih kovin zmanjša, čeprav vsebnost vseh kovin ne pada iz toke v točko.

Hipotezo 3 lahko delno potrdimo. Pri navadnem regratu in širokolistnem trpotcu se nad mejno vrednostjo nahaja kadmij, pri robidi pa vse mejene težke kovine, razen bakra.

5.3 OVREDNOTENJE NALOGE

Če primerjamo raziskavo, narejeno v Mežiški dolini, kjer so ugotovili vsebnost As v sedimentu v Dravi nad mejno vrednostjo, ugotovimo, da se je tudi v naši raziskavi vsebnost As gibala okoli mejne vrednosti in jo v nekaterih primerih tudi preseгла. Tudi vsebnosti Pb so v obeh raziskavah nad opozorilno vrednostjo, v raziskavi v Mežiški dolini so ugotovili višjo vsebnost v sedimentu Drave po pritoku Meže. Rezultati vsebnosti Zn so med seboj primerljivi, saj je v obeh primerih ta močno nad mejno vrednostjo. V obeh raziskavah je vsebnost Cd nad opozorilno vrednostjo. Pri vsebnosti Cu v obeh raziskavah ni opaznih večjih nihanj (Fux & Gosar, 2007).

Nalogo bi lahko izboljšali s tem, da bi na vseh treh lokacijah nabirali isto vrsto rastline in bi s primerjanjem dobljenih rezultatov lahko bolje primerjali vpliv Drave na vsebnost težkih kovin in tudi druge antropogene vire, kot so bližina prometa in gnojil. Lahko bi tudi vzorčili na več različnih lokacijah, ampak v laboratoriju ni bila možna analiza tolikšnega števila vzorcev.

Uporabljena metoda se nam zdi pravilno izbrana, saj je metoda ICP-MS primerna za natančno določanje vsebnosti težkih kovin v tleh in so tudi zakonsko določene vsebnosti težkih kovin določene s to metodo. Tako smo lahko upravičeno primerjali naše rezultate z uradnimi vrednostmi. Kot že omenjeno, smo tudi sprti preverjali pravilnost delovanja naprave ICP-MS, da lahko zagotovimo točnost metode in posledično rezultatov.

Morebitna izboljšava bi lahko bila, da bi naše kontrolne vzorce za rastline vzgojili pod nadzorovanimi pogoji v laboratoriju. Tako bi zagotovili, da naši kontrolni vzorci zagotovo ne bi imeli nikakršnih zunanjih vplivov in bi bila primerjava s takšnimi vzorci natančnejša. Za uporabo vzorca iz zasebnega dvorišča, ki sva ga uporabili za kontrolo, sva se odločili, ker v laboratoriju ne bi mogli tako realistično prikazati vpliva zunanjih dejavnikov (dež, sneg...). Dvorišče, iz katerega smo nabrali kontrolne vzorce, se nahaja blizu nahajališča vzorčnega mesta. Na tak način so vremenske razmere med kontrolo in vzorci primerljive in realistične.

Vzorce bi na vseh izbranih lokacijah odvzeli na isti oddaljenosti od struge Drave. Na primer, da bi vzorce jemali točno na vsakih 100 metrov od struge. S tem bi lahko lažje primerjali in posplošili na kakšni oddaljenosti od struge je kakšen vpliv. To sicer na naših lokacijah zaradi terena ni bilo mogoče, zato smo najnatančneje možno zagotavljali enake intervale med mesti odvzemanja vzorcev. Vzorčne rastline načeloma ne uspevajo po celotnem terenu, zato sva določene odseke (na primer neprehoden gozd) morali preskočiti.

Prav tako bi lahko na vseh lokacijah vzorčili isto vrsto rastlin, kar bi nam omogočilo natančnejšo in lažjo primerjavo med le temi. Vendar pa to na našem testnem območju ni bilo možno, saj zaradi raznolikosti terena uspevajo na določenem mestu različne rastlinske vrste.

Lahko bi vzorčili na več lokacijah na poplavnem območju Drave, da bi z več rezultati lahko bolje ocenili vpliv Drave na vsebnost težkih kovin na večjem poplavnem območju, kar načrtujeva narediti v prihodnosti. Za podrobnejšo analizo tega območja Dupleka smo se odločili, ker nam je to poplavno območje blizu in najbolj poznano.

Uporabljena metoda ICP-MS se nam zdi ustrezna, saj je metoda primerna za natančno določanje vsebnosti težkih kovin v vzorcih rastlin in so tudi zakonsko določene vsebnosti težkih kovin določene s to metodo. Tako smo lahko primerjali naše rezultate z uradnimi vrednostmi. Kot že omenjeno, smo tudi sproti kalibrirali napravo ICP-MS, da smo lahko zagotovili točnost metode in posledično rezultatov. Prav tako smo pri pripravi vzorcev dosledno zagotavljali iste pogoje sušenja in granulacije ter pazili, da vzorcev nismo dodatno kontaminirali s kovinami, saj smo uporabljali plastične pripomočke za rokovanje z vzorci (npr. plastično sito).

Vzorčili smo na treh različnih lokacijah, s čimer smo lahko rezultate bolje ovrednotili. S tem smo tudi dokazali, da problem povišanih vrednosti težkih kovin ne velja le na eni lokaciji, ampak na celotnem merjenem območju. Če bi vzorčili le na eni lokaciji, bi lahko prišlo do morebitnih napak, pri treh lokacijah

pa so rezultati boljši in natančnejši pokazatelji tamkajšnje povišane vrednosti težkih kovin v zemlji in rastlinah, še posebej tik ob strugi Drave.

Ustrezno se nam zdi, da smo poleg zemlje merili vsebnost težkih kovin tudi v vzorcih rastlin, ki predstavljajo še večje tveganje za človeka, še posebej, če takšne rastline zaužijemo. Z merjenjem vsebnosti težkih kovin v rastlinah pokažemo, kakšna je razsežnost problema s težkimi kovinami zastrupljene zemlje. Torej, da Drava s poplavljanjem ne vpliva samo na povišano vsebnost težkih kovin v zemlji, ampak da se te kovine kopičijo v velikih količinah tudi v njej rastočih rastlinah.

Z raziskovalno nalogo smo torej opozorili na resnost in razsežnost problema kontaminacije poplavnega območja Drave v okolici Dupleka s težkimi kovinami, vendar pa je zelo verjetno, da to ne predstavlja problema le v Dupleku, pač pa na večjem poplavnem območju Drave in morda tudi drugih rek v Sloveniji. Za posplošitev problema na večje območje pa bi bile potrebne nadaljnje strokovne raziskave.

6 ZAKLJUČKI

V raziskovalni nalogi smo poskušali odgovoriti na vprašanja:

1. Kolikšna je vsebnost arzena, kadmija, bakra, svinca in cinka v določenih rastlinskih vrstah - navadni regrat (*Taraxacum officinale*), navadna robida (*Rubus fruticosus*), širokolistni trpotec (*Plantago major*) in v vzorcih zemlje na izbranih lokacijah poplavnega območja Dupleka in okolice.

S pomočjo ICP-MS metode smo izmerili vsebnost kovin v vzorcih zemlje in rastlin. Ugotovili smo, da je vsebnost kovin v vzorcih zemlje bližje strugi Drave nad mejno vrednostjo, v nekaterih primerih pa presega tudi opozorilno in kritično vrednost (Zn). Tudi za vzorce rastlin smo z metodo ICP-MS določili vsebnost kovin in jih primerjali s kontrolnim vzorcem. Ugotovili smo, da so vsebnosti težkih kovin močno povišane nad kontrolno vrednost, za največ 7900%.

Povišana vsebnost težkih kovin v zemlji sicer vpliva na povišano vsebnost le teh v rastlinah, ki v tej zemlji rastejo. Rastline, ki rastejo v nekontaminirani zemlji, ne akumulirajo težkih kovin v presežek, ker jih v zemlji ni toliko. Vendar pa je od vrste rastlin odvisno, koliko določene težke kovine potrebuje za optimalno rast in koliko je akumulira v presežek. Na podlagi primerjave kontrolnih rastlin (nabranih na območju brez vpliva Drave) z vzorci s poplavnega območja smo ugotovili, da v slednjih vsebnost težkih kovin za kar največ 800% presega vrednosti težkih kovin v kontrolnem vzorcu. S tem smo potrdili, da so vsebnosti težkih kovin v na poplavnem območju rastočih rastlinah povišane zaradi vpliva Drave.

2. Kako oddaljenost od stare struge reke Drave na območju Dupleka vpliva na kontaminiranost le teh.

Ugotovili smo, da Drava vpliva na vsebnost težkih kovin v vzorcih zemlje in regrata, saj je bila vsebnost kovin v točkah bližje strugi večja kot v najbolj oddaljeni točki. Prav tako smo skleпали, da na vsebnost težkih kovin najverjetneje vplivajo tudi drugi antropogeni dejavniki, kot so bližina ceste, sprememba nadmorske višine in bližina obdelovalnih površin.

Naše nadaljnje raziskave bi lahko bile v smeri bioremediacije. V vzorčeno zemljo bi lahko posadili hiperakumulacijske rastlinske vrste, ki v svojih nadzemnih delih kopičijo izjemno visoke koncentracije kovin. V Sloveniji je zelo razširjen in najbolj raziskan rani mošnjak (*Thlaspi praecox*), ki v svojih poganjkih kopicah do 15.000 miligramov cinka na gram suhe mase rastline, 5.900 miligramov kadmija na gram suhe

mase in 3.500 miligramov svinca na gram suhe mase (Vogel - Mikuš, 2009). Rastlino bi lahko posadili v vzorce zemlje iz poplavnega območja v Dupleku in opravili meritve pred nasaditvijo in po odstranitvi rastline in s tem preverili, ali je rastlina res možna za bioremediacijo. Ker rastlina na območju Slovenije dobro uspeva, bi jo lahko načrtno nasadili ob strugi Drave in jo čez čas odstranili kot nevarni odpadek. Tako bi jo uporabili za bioremediacijo onesnaženega območja.

Lahko bi tudi opazovali še več vrst rastlin na različnih delih struge Drave in ugotovili, koliko in katere težke kovine akumulirajo. Mogoče bi odkrili kakšno rastlino, ki na tem območju že uspeva in ima večje akumulacijske zmožnosti ter bi jo zato lahko uporabili za bioremediacijo.

Na raziskovanem področju je veliko njiv in zasebnih vrtov. Smiselno bi bilo ugotoviti, ali katere vrtno rastlinske vrste bolj akumulirajo težke kovine in jih zato na poplavnem območju Drave ne bi bilo priporočljivo pridelovati.

Zaradi ugotovitve, da je japonski dresnik potencialni bioremediator, bi lahko v prihodnosti to dejstvo dodatno preverili. Če bi se izkazalo, da je to res, bi ga lahko načrtno posadili in z njim remediirali onesnaženo območje. Kljub temu da smo v naši raziskovalni nalogi ugotovili, da nedotika ni bila optimalen bioakumulator težkih kovin, bi bile vseeno potrebne nadaljnje raziskave, da bi možnost bioremediacije z nedotiko dokončno ovrgli.

Raziskovalna naloga lahko deluje kot smernica za nadaljnje raziskave. Menimo, da bi to področje lahko raziskali strokovnjaki, saj so naši rezultati pokazali tudi nevarne vsebnosti nekaterih težkih kovin. Ker je na tem območju naselje hiš z vrtovi in veliko obdelovalnih kmetijskih površin, je zato še toliko bolj potrebno nadzorovanje tamkajšnje zemlje in pridelkov, da so vsebnosti težkih kovin v varnih mejah in ne ogrožajo ljudi. Raziskovali bi lahko še na drugih poplavnih območjih Drave, saj na podlagi meritev ožjega območja rezultatov ne moremo posplošiti na celotno strugo. Lahko bi pa raziskali tudi več drugih rek v Sloveniji in ugotovili, ali je še katera druga s svojimi poplavami nevaren vir težkih kovin, vendar smo se za Dravo odločili, saj živimo na območju Dravske doline.

7 DRUŽBENA ODGOVORNOST

Tema naše raziskovalne naloge se skupaj z rezultati nanaša na osnovna načela družbene odgovornosti. Preučevali smo vsebnost težkih kovin v rastlinah in zemlji na poplavnem območju Drave v Dupleku ter povezavo med oddaljenostjo od struge Drave in spreminjanjem vsebnosti težkih kovin v vzorcih. Rezultate smo pojasnili ne le z oddaljenostjo od struge, ampak tudi z različnimi drugimi vplivi, ki bi lahko kontaminirali opazovano območje. Naši dobljeni podatki so potrdili tezo, da je na poplavnem območju Drave v zemlji in rastlinah močno povišana koncentracija težkih kovin, tako da lahko naša naloga opozarja tamkajšnje prebivalce in pridelovalce (saj je na tamkajšnjem območju veliko njiv in vrtov), da preverijo, ali njihova zemlja in pridelki ogrožajo njihovo zdravje. Ena izmed možnosti, da bi iz obdelovalnih površin odstranili težke kovine, je, kot že omenjeno, bioremediacija. Ker sta promet in gnojenje najbolj vplivna antropogena vira težkih kovin, opozarja raziskovalna naloga tudi na to, da bi se ta vpliva lahko omejila. To bi lahko storili z zmanjšano uporabo predvsem fosfatnih gnojil in z zmanjšanjem prometa predvsem na območju, kjer se pridelujejo užitne kulture.

8 BIBLIOGRAFIJA

- ERICo. (1998). *zagorje.si*. Pridobljeno iz Posnetek tal in rastlin na območju Zagorja:
<http://www.zagorje.si/dokument.aspx?id=2319>
- ARSO. (november 2013). *arso.gov.si*. Pridobljeno iz Povratne dobe velikih in malih pretokov za merlina mesta državnega hidrološkega monitoringa površinskih voda:
<https://www.arso.gov.si/vode/podatki/Povratne%20dobe%20Qvk%2CQnp.pdf>
- ARSO. (2015). Pridobljeno iz Izpusti težkih kovin: <http://kazalci.arso.gov.si/sl/content/izpusti-tezkoh-kovin-3>
- ARSO. (3. december 2019). *arso.gov.si*. Pridobljeno iz 2.1 Vode:
<https://www.arso.gov.si/varstvo%20okolja/poro%C4%8Dila/poro%C4%8Dila%20o%20stanju%20okolja%20v%20Sloveniji/vode.pdf>
- ATSDR. (september 2004). *Agency for Toxic Substances & Disease Registry*. Pridobljeno iz Public Health Statement for Copper: <https://www.atsdr.cdc.gov/phs/phs.asp?id=204&tid=37>
- ATSDR. (september 2004). *Agency for Toxic Substances and Disease Registry*. Pridobljeno iz Public Health Statement for Copper: <https://www.atsdr.cdc.gov/phs/phs.asp?id=204&tid=37>
- Bernard, A. (oktober 2008). *PublMed*. Pridobljeno iz Cadmium & its adverse effects on human health:
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19106447>
- BMJ. (19. junij 2015). *ScienceDaily*. Pridobljeno iz Doctors often misdiagnose zinc deficiency, unaware of impact of excess zinc:
<https://www.sciencedaily.com/releases/2015/06/150619085536.htm>
- Bole, M. (2009). Pridobljeno iz Ranljivost vodnih virov na vplivnih območjih pehotnih streljšč:
<https://www.postojna.si/files/other/news/105/146687Ranljivost%20vodnih%20virov%2019.8.2009%20KONCNA.pdf>
- Chao, S., & LiQin, J. (2014). *ResearchGate*. Pridobljeno iz A review on heavy metal contamination in the soil worldwide: Situation, impact and remediation techniques:
https://www.researchgate.net/publication/285634155_A_review_on_heavy_metal_contamination_in_the_soil_worldwide_Situation_impact_and_remediation_techniques
- Chibuike, G. U. (2014). *Heavy Metal Polluted Soils: Effect on Plants and Bioremediation Methods*. Pridobljeno iz <https://www.hindawi.com/journals/aess/2014/752708/>
- Forstnerič, L. (15. marec 2018). Pridobljeno iz Težke kovine v okolju in njihov vpliv na zdravje ljudi:
<https://liveforheartwarming.com/wp-content/uploads/2018/03/Tezke-kovine-v-okolju-in-njihov-vpliv-na-zdravje.pdf>
- Fux, J., & Gosar, M. (2007). Vsebnost svinca in drugih težkih kovin v sedimentih na območju Mežiške doline. *Geologija, letnik 50, št. 2*, 347-360. Pridobljeno iz Vsebnosti svinca in drugih težkih

kovin v sedimentih na območju Mežiške doline:

<https://mail.google.com/mail/u/1/#search/zorec/KtbxLwGkLfGVwbWHWcmDrZfjxDQRtTHnwL?projector=1&messagePartId=0.2>

Gill, S. S. (21. november 2016). *Frontiers in Environmental Science*. Pridobljeno iz Influence of High and Low Levels of Plant-Beneficial Heavy Metal Ions on Plant Growth and Development: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fenvs.2016.00069/full>

Gilstrap, R. (2009). *ResearchGate*. Pridobljeno iz Figure 3: https://www.researchgate.net/figure/Schematic-of-an-Inductively-Coupled-Plasma-Mass-Spectrometer-ICP-MS_fig5_44226526

IVZ. (2013). *nijz.si*. Pridobljeno iz Onesnaženost vzorcev solate in rdeče pese z območja Celjske kotline s potencialno strupenimi elementi : https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/datoteke/splet_priponka_celjska_kotlina_presoja_varnosti_solata_rdeca_pesa_0.pdf

Kovačević, J., & Selan, T. (2015). Pridobljeno iz Bioakumulacija težkih kovin v račji zeli in vpliv težkih kovin na človeka: https://zpm-mb.si/wp-content/uploads/2015/06/S%C5%A0_INTER_BIO_KE_Bioakumulacija_te%C5%BEkih_kovin_v.pdf

Lenntech. (2019). Pridobljeno iz Arsenic in groundwater: <https://www.lenntech.com/groundwater/arsenic.htm>

Lenntech. (2019). Pridobljeno iz Copper - Cu: <https://www.lenntech.com/periodic/elements/cu.htm>

Lenntech. (2020). *Lenntech*. Pridobljeno iz Heavy metals: <https://www.lenntech.com/processes/heavy/heavy-metals/heavy-metals.htm>

Markelc, I. (2008). Pridobljeno iz Vsebnost težkih kovin v vrtninah, pridelanih na vrtičkih občine Ljubljana: http://www.digitalna-knjiznica.bf.uni-lj.si/dn_markelc_ines.pdf

Mikuš, K. V. (2009). Hiperakumulacijske rastline, zbiralke kovin. *Proteus, Letnik 72, Št. 2*, 65-73.

Nazarpour, A., Watts, M., Madhani, A., & Elahi, S. (2019). *nature.com*. Pridobljeno iz Source, Spatial Distribution and Pollution Assessment of Pb, Zn, Cu, and Pb, Isotopes in urban soils of Ahvaz City, a semi-arid metropolis in southwest Iran: <https://www.nature.com/articles/s41598-019-41787-w>

Obretan, T. (september 2016). *dk.um.si*. Pridobljeno iz Vpliv dejavnosti pridobivanja in predelave svinca na okolje in prebivalstvo zgornje Mežiške doline: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=104056>

PerkinElmer, Inc. (2011). *perkinelmer.com*. Pridobljeno iz The 30-Minute Guide to ICP-MS: https://www.perkinelmer.com/CMSResources/Images/44-74849tch_icpmsthirtyminuteguide.pdf

- Petek, G. (september 2014). *dk.um.si*. Pridobljeno iz Določanje izbranih elementov v aluminiju in aluminijastih zlitinah z ICP-MS metodo: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=67595>
- PIS. (29. november 1996). *Pravno-informacijski sistem*. Pridobljeno iz Uredba o mejnih, opozorilnih in kritičnih imisijskih vrednostih nevarnih snovi v tleh: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED114#>
- Rojec, P. (2016). *dk.um.si*. Pridobljeno iz Vsebnost nekaterih esencialnih mikrohranil in težkih kovin v rastnih substratih: <https://dk.um.si/DOKUMENT.php?id=105177>
- Sharma, B., Singh, S., & Siddiqi, N. J. (12. avgust 2014). *Hindawi*. Pridobljeno iz Biomedical Implications of Heavy Metals Induced Imbalances in Redox Systems: <https://new.hindawi.com/journals/bmri/2014/640754/>
- Teršič, T., Miler, M., Gaberšek, M., & Gosar, M. (2018). *geologija-revija.si*. Pridobljeno iz Vsebnosti arzena in nekaterih drugih prvin v potočnih sedimentih in vodah porečja Medije, osrednja Slovenija: <http://www.geologija-revija.si/dokument.aspx?id=1328>
- UJMA. (2013). *sos112.si*. Pridobljeno iz Poplave 5. novembra 2012 v porečju Drave: <http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2013/052.pdf>
- Uradni list RS. (29. november 1996). *Uradni list Republike Slovenije Številka 68*. Pridobljeno iz 3722. Uredba o mejnih, opozorilnih in kritičnih imisijskih vrednostih nevarnih snovi v tleh, stran 5773.: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlurid=19963722>
- Vodnogospodarski biro Maribor. (november 2016). *vgb.si*. Pridobljeno iz Načrtovanje in izvedba protipoplavnih nasipov v Dupleku in Dogošah: <http://www.vgb.si/p/posts/nacrtovanje-in-izvedba-protipoplavnih-nasipov-v-dupleku-in-dogosah-1.php>
- Vogel - Mikuš, K. (2009). Hiperakumulacijske rastline, zbiralke kovin . *Proteus*, 65-73.
- Wang, W.-X. (2016). *ScienceDirect*. Pridobljeno iz Bioaccumulation: <https://www.sciencedirect.com/topics/pharmacology-toxicology-and-pharmaceutical-science/bioaccumulation>